

Draga 2012

FOTOKRONIKA

Breda Susič

**OB 100. OBLETNICI ROJSTVA
KULTURNEGA DELAVCA PROF. JOŽETA PETERLINA**

**KRATEK NAGOVOR OB PODELITVI
PETERLINOVE NAGRADE**

Milan Gregorič

Tomaž Simčič

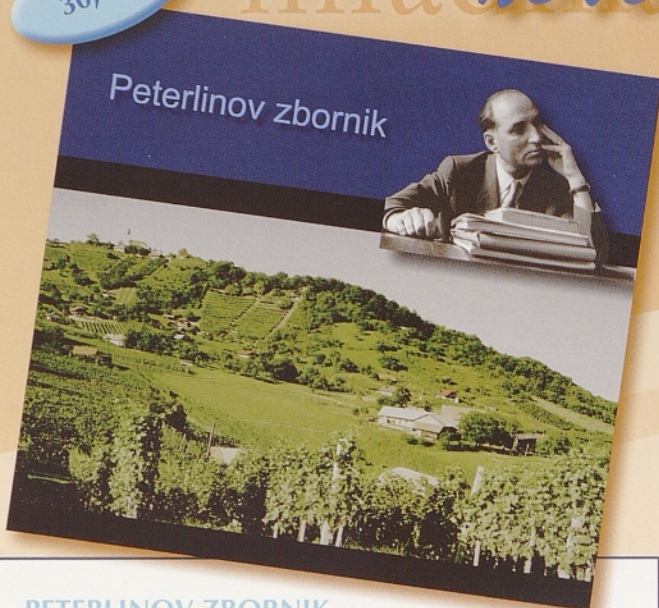
V pričakovanju škofijske sinode

KAZALO

Kratek nagovor ob podelitvi nagrade Jožeta Peterlina	1
Majda Colja Kompan: List iz spominske knjige	2
Tomaž Simčič: V pričakovanju škofijske sinode	4
Darica Majer Leban: Halava	5
Irena Žerjal: Peta Avenija in smrtne zagate (7)	9
Peter Merkù: Moje življenje v Nemčiji (XXXVI)	10
Lucia Podgornik: Izgubljeno otroštvo (2)	14
Erika Jazbar: Zbor San Justo na turneji po Sloveniji	13
Mojca P. Vaupotič: Kartuzija Pleterje (2)	16
Fotokronika »Draga 2012«	18
Peterlinova nagrada 2012	19
Breda Susič: Ob 100. obletnici rojstva kulturnega delavca prof. Jožeta Peterlina	20
Pripombe Tatjane Rejec k »Pojasnilom h Kriku mačehe« Boruta Rutarja	22
Izjava ob zapisu B. Rutarja h Kriku mačehe v Mladiki	23
Pod črto	23
Antena	24
Ocene:	
M. Gregorič, Vstani Slovenija (M. Cenda)	32

30,00 €

mladika **NOVO!**

PETERLINOV ZBORNIK

Peterlinov zbornik prinaša bogato gradivo, dokumente in fotografije iz življenja prof. Jožeta Peterlina, ustanovitelja in pobudnika številnih kulturnih ustanov na Tržaškem. Knjiga je izšla ob stoletnici njegovega rojstva, ki smo jo praznovali novembra lani in jo v letošnjem letu zaključujemo. V knjigi so med drugim zbrani tudi referati simpozija, ki smo ga njemu posvetili ob tridesetletnici smrti pred šestimi leti.

SLIKA NA PLATNICI: Na letošnjih 47. študijskih dnevih Draga 2012 so prvič podelili Peterlinovo nagrado, ki so jo ustanovili v spomin na prof. Jožeta Peterlina, ki je »vse svoje življenjske energije usmerjal v povojno oživitev in rast slovenskega življa v Italiji«. Nagrado so podelili publicistu Milanu Gregoriču in SPD Mačkolje. Na fotografiji minister Žiga Turk izroča nagrado Milanu Gregoriču (foto KROMA).

Uredništvo in uprava:

34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307
uprava@mladika.com; redakcija@mladika.com
www.mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z.o.z.

Registrirana pri trgovinski zbornici v Trstu dne 21.4.1999 pod številko 114276. Vpisana v seznam ROC dne 15.10.2005 pod številko 11721.

Član USPI (Zveze italijanskega periodičnega tiska)

Reg. na sodišču v Trstu št.193 dne 6.4.1957 • ISSN 1124 – 657X

Tisk: Graphart Printing srl - Trst

Izhajanje revije podpira Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu.

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelj, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar, Evelina Umek in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Jadranka Cergol, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Liljana Filipčič, Diomira Fabjan Bajc, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Milan Nemas, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Posamezna številka Mladike stane 4,00 €. Celoletna naročnina za Italijo 30,00 €; po letalski pošti: Evropa 50,00 €, Amerika 60,00 €, Avstralija 65,00 €.

Za plačilo lahko uporabite poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Na banki pa: Zadruga kraška banka - Banca di Credito Cooperativo del Carso (IBAN: IT58 5089 2802 2010 - 1000 0016 916; SWIFT: CCTSIT-2TXXX).

Kratek nagovor ob podelitvi nagrade Jožeta Peterlina

Objavljamo nagovor in zahvalo Milana Gregoriča ob prejemu nagrade Jožeta Peterlina na Dragi v nedeljo, 2. septembra. Nagrado mu je izročil minister za izobraževanje, znanost, kulturo in šport dr. Žiga Turk, ki je takoj zatem nastopil kot predavatelj na zaključnem delu letošnje Drage.

Iskrena zahvala odboru sklada Peterlinove nagrade za to veliko čast, ki me je močno prese-netila in ganila, ki pa bi jo rad delil tudi z vsemi tistimi, ki so soustvarjali to, za kar mi je bila nagrada podeljena.

Daljnega junija 1953. leta so se namreč v Ulici Lazzareto vecchio zaprla vrata slovenske klasične gimnazije za prvo povojno generacijo maturantov. Družčina se je razpršila kot jata ptic. Poleg klasične izobrazbe so nam vzgojitelji, med katerimi je imel prof. Jože Peterlin častno mesto, vcepili še trdno za-vest o lastni narodni pripadnosti, sposobnost kri-tične družbene presoje in odgovornega ravnanja ter s tem tudi zrno močne skepse do obljubljenega domnevnega »čudovitega novega sveta«, ki naj bi nastajal onstran Škofij.

Vsak na svojem koncu smo se pognali v vrtnec življenja, polni mladostnih sanj, in mi Istrani zra-ven tega še z iskreno vero v nastajajočo delavsko dr-žavo, ki pa se je kmalu sprevrgla v rdeče nasilje in tako potrdila skepso, ki smo jo odnesli na pot iz šol-skih klopi. Počasi smo se začeli vračati k virom, kjer so bile stvari bolj čiste, in smo se, med ostalim, že v svinčenih letih med prvimi znašli tudi na takrat še »zloglasni« Dragi, tej veliki Peterlinovi dediščini in hkrati zgodnji zibelki slovenske demokratične misli in slovenske državnosti, ter smo z drugimi demo-kрати in domoljubi vred začeli resno sanjati in delo-vati v smeri te nove slovenske perspektive. Vmes je Slovenska Istra, zlasti z izgradnjo Luke Koper in ka-sneje tudi univerze ter vsega ostalega, dosegla svoj epohalni gospodarski, družbeni in duhovni razvoj. S ponovnim odkritjem v krivično pozabo potisnje-nega duhovnika in pesnika Alojza Kocjančiča smo sredi 70-ih let doživeli in soustvarjali najprej svojo veliko istrsko kulturno prebujo in v 80-ih še skup-

no slovensko politično pomlad, se odločno uprli poskusom destabilizacije zahodne slovenske meje, s poudarkom na Istri, in si potem v 90-ih z vsilje-no kratkotrajno vojno izborili prvo neodvisno in demokratično slovensko državo. Skratka gigantski zgodovinski premiki, ki jih še danes nismo pošteno prebavili. Bili smo polni zanosa, ki smo ga, kot je razvidno iz utemeljitve o nagradi, bogato delili tudi z našimi prijatelji in bližnjimi rojaki na Tržaškem in Goriškem, ter s tem davno pred vsakršnimi med-narodnimi sporazumi odpravili umetno in krivično mejo na Škofijah. In vse je bilo tako zelo spontano, pristno, preprosto in naravno.

Mislím, da smo z vsem tem, tudi če nezavedno, uresničevali hkrati tudi del duhovnega testamenta našega pedagoškega vzornika in se dostojno oddol-žili njegovemu spominu. Vendar življenje teče na-prej in prinaša nove in nove izzive. Med njimi tudi novo veliko stisko naše domovine, ki ponovno terja od nas modrost, zrelost, nove napore ter prave, hi-tre in odločne odgovore.

Milan Gregorič

Majda Colja Kompan

List iz spominske knjige

Letošnja Draga v znamenju 100-letnice rojstva enega najzaslužnejših zamejskih Slovencev, profesorja Peterlina, me je še posebej pritegnila. Že ob vstopu v dvorano so me ganile stare fotografije profesorja Jožeta s svojimi učenci, še posebej fotografija, na kateri sem uzrla svoj obraz. Mlad, zasanjan in poln navdušenja, ki so ga v mladih srcih puščale bogate in tople besede naših gimnazijskih profesorjev. V tem zasanjanem nostalgичnem razmišljanju sem sledila predavanju Žige Turka, ki je znal s svojimi

besedami prebuditi hrepenenje po spoštovanju, znanju, umetnosti in človeški plemenitosti, ki smo jo v daljnih petdesetih letih od izjemne generacije slovenskih profesorjev, Jožeta Peterlina, Alojza Rebule, Pavleta Merkùja, Zorka Hareja, Rudolfa Fajsa in drugih, srkali mladi gimnazijci, pa čeprav smo bili takrat ravno tako zasanjani in raztreseni, kot so gimnazijci danes. Morda se skozi svoje odraščanje in aktivno odraslo življenje sploh nismo uspeli dovolj ustaviti, da bi se v polnosti zavedli bogastva, ki smo ga prejeli po

svojih profesorjih, takrat mladih intelektualcih, ki so verjeli, da nas je vredno spodbujati, učiti in tudi vzgajati v globoke, odprte in pogumne ljudi. Kot da bi zaslutili, da bomo nekoč tudi mi tista generacija, ki bo vzgajala novi rod in bi nam zato hoteli podariti vse svoje znanje, ljubezen do umetnosti in slovenske besede ter glasbe, do lepote in plemenitih medsebojnih odnosov. Še danes me skoraj zaskeli v srcu, ko prebiram njihove misli, ki so nam jih z naklonjenostjo pisali v spominske knjige, ne da bi nas imeli za otročje in ne-

Velik dan, ki ga preživiš, je zlat
sad, ki ga utvariš z večo življeno.
Naj bo vedno zreljši in sočnejši.

Čopi utrinki v spomini -
prof. Alojz Rebula

Tukaj 15. junija 1950

zrele, da še v gimnaziji zbiramo podpise in lepe želje svojih profesorjev. Morda sploh ne vedo, da te besede zdaj občudujejo že naši vnuki in se čudijo, kako dobro so nas naši profesorji učili in kako so se trudili v nas pustiti sledove lepote in poguma. Hvala, dragi profesor Peterlin, ker ste znali v zasanjani učenki prepoznati hrepenenje po umetnosti in znanju, hvala profesorju Rebuli, da me vedno znova spominjate na to, da je vsak dan dar, ki ga prejemo iz Božjih rok.

Hvala, profesor Merkù in profesor Harej, za glasbena dela, in še enkrat profesor Peterlin, ki ste z žametnim glasom prebirali igre na radiu Trst A, predvsem pa za vsa vaša predavanja o jeziku in zgodovini umetnosti, skozi katera sem lahko za zmeraj vzljubila velike slikarske mojstre, se naučila prepoznati in vzljubila prave literarne velikane in kljub nemirnemu času, ki smo ga živeli, ceniti in ljubiti svoj narod. Ob vas smo bili lahko ponosni na to, da smo Slovenci!

^vširok masneč, šop las preko čela, odsotnost
od šolskega prostora, nanjav pogled skozi
okno -

Togosto sem to opazil.

Tem, da vas življenje vabi in kliče. A ne
velhajajte presgodaj! Obogatite svojo dušo,
da boste potem lahko čim več dragali.

Če vas ne bogati vsak trenutek v šoli,
vam morda tudi vsak teden nekaj takih
trenutkov. Ne hitite mimo njih! Naj vas
obogate in osrečijo!

Aa, osrečijo!

Trst, 28. januarja 1957.

Jožes Klemenčič

Še zdaj, 100 let po vašem rojstvu in 55 let po maturi, smo se vaši bivši dijaki srečali ob spominu na vas in začutili, da je lepota, o kateri ste nam skupaj s svojimi kolegi tako doživeto govorili, še vedno ena-

ko živa, da je večna. Zaradi vas se tako rada spominjam naše klasične gimnazije in sem vesela, ko lahko prepoznam kali te lepote tudi v predavanju mladega predavatelja današnje Drage.

Tomaž Simčič

V pričakovanju škofijske sinode

11. oktobra, na dan 50. obletnice začetka II. vatikanskega koncila, se bo s slovesno liturgijo v katedrali Sv. Justa uradno začela Sinoda tržaške Cerkve, peta v njeni zgodovini. Kot je že aprila napovedal tržaški nadškof Giampaolo Crepaldi, bo osrednja tema sinode, »kako naj se soočimo z versko krizo, ki je kot gosta megla, zaradi katere je pot vseh ljudi – vernih in nevernih – zmedena in negotova.« Peta tržaška sinoda bo torej po besedah našega pastirja »sinoda vere«. Kakorkoli že, sklic sinode »o veri« je danes pogumno dejanje zaupanja. Nihče namreč nima pripravljenih odgovorov, kako se soočiti s sodobno versko krizo. Odgovorov sme sinoda pričakovati, le v kolikor bo zaupala navdihu Svetega Duha. V tem smislu je torej o veri mogoče razpravljati le v luči vere same. Za »odčarano« družbo, kakršna je naša, kar zahtevna, morda celo nemogoča naloga.

Pri tem seveda ne moremo mimo vprašanja, kakšen naj bo doprinos slovenske verske skupnosti k temu tako pomembnemu dejanju v življenju krajevne Cerkve. Sinode iz leta 1959 se tržaški Slovenci spominjamo predvsem skozi osebnost božjega služabnika msgr. Jakoba Ukmarja, ki je bil med njenimi glavnimi oblikovalci in je poskrbel, da so bile na njej sprejete konstitucije o enakopravnosti med italijanskimi in slovenskimi verniki ter enakem dostojanstvu obeh krajevnih jezikov v tržaški Cerkvi.

Naravno je, da Slovenci tudi od skorajšnje sinode pričakujemo potrditev ne le zgoraj omenjenih temeljnih načel, ampak tudi vsega dobrega, kar je bilo v krajevni Cerkvi v zadnjih desetletjih storjenega na poti sožitja in sprave. Toda po drugi strani se zavedamo, da nacionalno vprašanje ne bo osrednja tema sinode, tako kakor na primer leta 1978 na zborovanju *Kristjani iz oči v oči*. Vprašanje sožitja seveda ni »drugorazredna« tema, vendar pa je jasno, da je tudi – morda celo predvsem – v naši skupnosti vera, vsaj v tradicionalnem (cerkvenem) smislu, v tako globoki krizi, da mora biti tudi z naše strani deležna prednostne obravnave.

Pa bo res tako? No, med ne ravno številnimi zagrejšimi pastoralnimi delavci je zavest o nujnosti globalnega razmisleka o našem verskem stanju v zadnjem letu priprav na sinodo res spodbudno zorela, zlasti v okviru novoustanovljenega dekanijskega sveta ter nekaterih področnih pastoralnih svetov. Ni pa zaznati enake zavesti v naši širši krščanski skupnosti, v življenju katere imajo prednost drugi vidiki, vezani na sicer hvalevredne pobude kulturnega, družabnega, naro-

dno-političnega značaja. Mnoge tovrstne dejavnosti krščansko naravnano v nekem smislu predpostavljajo, toda razmišljati o krščanstvu zgolj kot o nekakšnem predznaku, je dolgoročno neperspektivno.

Za slovensko krščansko skupnost bo uspeh sinode nemara že v tem, če bo v svoji sredi uspela obuditi zavest o resničnem verskem stanju, v katerem smo se znašli, ter sprožiti iskanje poti iz njega. Sinoda bo torej uspela, če bo skrb za vero med vernimi Slovenci postala vsaj tako pomembna kot denimo skrb za uspeh kulturne prireditve, narodno-politične manifestacije, revije, spominske proslave, obletnice itd. Pa ne ker bi vse naštetu ne bilo vredno in dragoceno, ampak ker bo v primeru izumrtja vere sleherno »krščansko« obarvano prizadevanje izgubilo svoj najgloblji smisel. Poživitev vere zato ni v interesu le »strokovnjakov« (duhovnikov, redovnic, veroučiteljev, profesorjev verouka, pastoralnih delavcev itd), ampak vseh vernikov, pravzaprav bolj vernikov kot strokovnjakov. Zato pa je potreben premik v miselnosti. Morda je sinoda prilika za to.

DIAKONSKO POSVEČENJE KLEMENA ZALARJA

Posvetitev v cerkvi pri Sv. Jakobu je bila slovesna. Pri oltarju je bilo dvajset duhovnikov z gospodom nadškofom msgr. Giampaolom Crepaldijem na čelu. Pel je šentjakobski cerkveni pevski zbor. Prisotni so bili še bogoslovci z ravnateljem g. Oberstarjem, spiritual ljubljanskega bogoslovja g. Primož Krečič, g. Franc Juvan, župnik iz Dovij, kjer živi Klemenova družina, ter nekateri italijanski duhovniki. Cerkev pa je bila polna vernikov.

Darica Majer Leban

Halava

Novela je bila priporočena na 40. literarnem natečaju revije Mladika

Najraje je hodil ob Vipavi, doli pod Gradiščem. Poiskal si je skriven rečni rokav, legel na prod in se predal tuhtanju. Vročična glava se je pomirila šele ob vodi, ki je enakomerno šumela in preglasila blodnjavo njegovih misli, ki so se mu včasih tako čudno nagnetle v možganih, da se mu je meglilo pred očmi.

Na nekaterih mestih je voda brzela kot hudournik, se oprijemala ločja ob bregu in ga krotovičila v neenakomernih sunkih. Zajedala se je v breg, da ga je bilo vsako leto manj. Korenine topolov in grmičevja so se prikazale na dan kot sled nečesa minljivega, nečesa iznakaženega, skrotovičenega, nesramno razgaljenega. Leta in leta so vanje tolkle vode razpenjene reke, neusmiljeno so jih vlekli na dan, jih maličile, obračale in spodkopavale, toda korenine so se še krepkeje držale; iskale so moči v globinah trdnega brega, stanovitne prsti celine. Zato jih je globoko spoštoval in občudoval. Želel si je biti kakor one: močan in trdoživ, tak, kakršen v resnici ni bil. Bolj je bil podoben vodi v tolmunih, sluzasto nabrekli, včasih postani in smrdljivi, ali pa tisti v sicer redkih rokavih, kjer se je Vipava vlekla ko starka, počasi in omahljivo, neodločno in skoraj sramežljivo.

Tako rad je imel tisto vodo. Ni bila kot ljudje; poslušala ga je potrpežljivo in razumela ga je brez besed. Ljudje pa so vselej terjali dodatna pojasnila in se mu posmehovali. Bili so neučakani, ker so mu šle besede težko z jezika, ker je z muko jecljal, zato je raje molčal in več mislil. Drugi so manj mislili in več govorili. Žlobudrali so in žlobudrali, da so človeka bolela ušesa, a so navadno povedali bore malo.

Gradiškovke so regljale ob vaškem kalu in obirale vse živo. Najmanjši dogodek so obdelale iz vseh zornih kotov, kaj dodale, da je postalo vse skupaj bolj zanimivo, malo začinile, da je koga požgečkalo. Ko je šel mimo, so ga pogosto zbadale. Spraševale so ga vse mogoče in mu pravile stvari, ki jih je težko poslušal. Poizvedovale so, kako je njegova mati *lešandrinka*, če kaj piše in kdaj pride domov. Takih vprašanj ni maral, zato je imel svoje poti, da se le niso križale s tistimi, po katerih so vlekli svojo babjo pamet, zamere in stiske tiste babure, kot jim je pravil tata. Bile so ali

prestare, da bi šle služiti v Egipt, ali pa iz premožnih družin, da jim tja ni bilo treba iti.

Še bolj se je bal moške družbe. Ko je bil dovolj star, da se je kdaj oglasil v kateri od gostiln, ga je čakal pekel. Spravili so se nanj, še preden je dobro stopil v prostor. Vprašali so ga kaj nesramnega, se zazrli vanj in čakali odprtih ust, kaj bo spravil iz sebe. Njihovi pogledi so bili neprizanesljivi: daj, zini že kaj, teslo. Kako naj spregovori, ko se pa že vnaprej pijano krototajo tistemu, kar bo šele povedal? V grlu se mu je naredil cmok, da ni mogel premakniti jezika. Dalj ko je molčal, teže je potem spregovoril. Oni pa so le čakali in se privošljivo režali na vsa usta: tudi sami v dreku, a vseeno na boljšem kot bedaček Andrej. Tako so mu namreč pravili, prepričani, da nima vseh kolesc v glavi. Pa saj se niti ni trudil za drugačen vtis. Čemu le? K sreči se je zbadanja v gostilni že navadil. Zavlekel se je v kakšen samotni kot in žulil svoje misli. Še huje mu je bilo, ko so se spravili na njegovega očeta.

Bilo je zgodaj spomladi. Narava se je nanovo rojevala, prave toplote pa še ni prinesla. Ves dan sta s tatom kopala *soudan* na Judovcu, skoraj pri Arčonih. Ustavila sta se le, ko je v cerkvi Marije Brezmadežnega Spočetja na Gradišču odzvonilo poldan. Pojedla sta zagozdo kruha ali kos polente, ki jo je skuhala *nona* prejšnji večer. Oče je zraven srknil požirek vina, ki je že cikalo, Andrej pa se je odžejal v izviru pod *paštenom*, nato sta brž pljunila v roke in poprijela, kjer sta prej končala. Oče je od časa do časa malo pomodroval, tako, vase, ne da bi pričakoval odgovor. Delala sta brez ustavljanja. Silovito sta zamahovala v tla, kot bi hotela zakopati vsak svoje skrbi in gorje. Pod noč sta skrila *pikona* v grmovje in se mlahavo odpravila domov. Domov – kje je že to? Mrzla kuhinja, prazna omara, mrzel štedilnik, hlad v vseh kotih, tudi v kamrah srca. In sta se šla pogret vsak v svojo gostilno, oče na partijo *briške* k Pahorju, sin h Kerševanu, kjer so se navadno zbirali mladi fantje. Saj ne da bi Andrej kaj govoril z vrstniki, ne, bolj zato, da ni bil doma sam in da je izvedel zadnje novice ter potem vse pretuhtal. Ko so šli fantje domov, kjer jih je verjetno čakala vsaj skromna večerja, jo je Andrej mahnil še k Pahorju.

Gostilna je bila polna Gradiškovcev, vinskih hlapov in cigaretnega dima. Komaj je razložil obraze. Ni se še dobro usedel, ko je že razumel, da zbadajo očeta. Pa niso rekli nič naravnost; samo po ovinkih so namigovali, da je le medlo zaslutil, kaj imajo v mislih.

»Kako je kaj tvoja *lešandrinka*? Imaš kaj novic? Moja je pisala, da tvoja zdaj *več* zasluži. Boš kupil še kakšen kos zemlje na Turnu?« se je obrnil proti Andrejevemu očetu sosed Pepi. Andrej je premleval vsako njegovo besedo. Kaj je hotel reči z *več*? Na kaj je cikal? Ne bi bilo prvič, zato je v mislih ponovil vsako besedo. Je zvenela običajno ali je bila izgovorjena bolj zategnjeno in s kančkom tiste nagnusne sluzavosti, ki ji sicer ni vedel izvora, a je čutil, da ima za bregom nekaj ostudnega, pokvarjenega, skrajno hudobnega. Oče je samo kaj zagodrnjal, se še bolj zgrbil vase in gledal v karte. Ni imelo smisla, da bi se branil.

Čeprav so imeli tudi sami žene, matere, hčere in druge sorodnice v Egiptu, so se med sabo najraje žalili tako, da so namigovali na nemoralen izvor denarja, ki so ga ženske zaslužile in pošiljale domov. Pravzaprav še sami niso verjeli svojim žalitvam. Z govoričenjem so si samo dajali duška in se rogali življenju, ki jih je težko preizkušalo. S surovimi besedami so si olajšali dušo, v resnici pa jih je bilo le strah prihodnosti.

Besedo je povzel Berto: »Ne samo *več*, tudi *lažje*.« Vsi so se pomenljivo zakrohotali. Andreja je stisnilo pri srcu. Zatulil je kot žival, da so se zatrese šipe: »Ljudje božji, kako ste hudobni! Preklete pijandure!« Ker je jecljal in tulil, se je komaj slišalo, kaj je povedal, a ni bilo težko razumeti. Njegov skrhani, jecljajoči glas, njegov žugajoči prst in njegov besni pogled so povedali več, kot zmorejo besede. Zlobci v očeh izzivalcev so se potuhneli. Andrej je s treskom zaprl vrata za seboj in stekel v noč. Ubogi tata, zdaj si ga bodo šele privoščili!

Opotekel se je po klancu proti Vipavi. Čeprav je medlo sijala luna, je komaj videl, kod hodi. Steza je bila ozka in blatna. Z obeh strani so se sklanjale veje in ga tolkle v obraz. Ni se zmenil zanje. Gnal ga je bes, gnala ga je želja, da bi storil nekaj hudega. Ne, ne drugim, tega ni zmoget, tega ni niti hotel. Pač pa samemu sebi. Da bi za vedno zamrle sumničave besede, ki jih je slišal od vsepovsod. Vedel je, da v njih ni resnice, vedel je, da njegova mati pošteno gara, da bi čimveč poslala domov, a so ga neusmiljene besede kljub temu žgale v prsih in mu vrtale v možgane. Kaj pa, če je vsaj malo res? Ves zasopel se je spotikal po stezi navzdol in še navzdol in še malo na levo, vse do *brodine* na Vipavi, kjer se je zgrudil in se prepustil glasovom narave.

Njegova mati Milena je šla v Egipt pred dvanajstimi leti. Šla je v tisti prekleti Egipt, v en čisto tuji svet, ki si ga ni mogel niti predstavljati. Njegov svet je bil namreč majhen. Komajda kdaj je šel v sosednjo vas, največkrat v Prvačino na kakšno veselico. Ves njegov svet so zamejevali Trstelj na jugu, Gorica na zahodu, Trnovska planota na severu in Nanos na vzhodu, skratka, do koder je segel pogled z Gradišča.

Ko je šla mati od doma, mu je bilo komaj pet let. Dneve in dneve je jokal za njo. *Nona* mu je povedala, da je ne bo kakšno leto. Otroku je leto pomenilo toliko kot nikoli več. Pomislil je, da ga je zapustila zato, ker je velikokrat ni ubogal.

Po tistem je hudo zbolel. Vročičen se je premetal po postelji, klical mater in v motnjavi polsna blebetal nerazumljive besede. Domači so ga že skoraj odpisali, zato niso klicali zdravnika, ki je bil tako in tako daleč, pa še denar bi bil stran vržen, če bi umrl. Dolgo je bil bolan, še dlje je okrevail, preden je vstal. Ko se je dvignil na telečje noge, je bil drug otrok. Le redko je spregovoril kakšno besedo, pa še to je hudo zjecljal, da ga je bilo mučno poslušati. Tudi igral se ni več. Polastila se ga je brezupna žalost, ki ga ni več zapustila; vlekla se je za njim, zlobna senca, in pritiskala nanj, da je hodil zgrbljen kot starec, čeprav je bil še otrok.

Ko je začel hoditi v šolo, se je pokazalo, da je odprte glave, a kaj, ko ni govoril. Ljudje so ga imeli za bebčka, ker je bil drugačen od njih. Tudi ko so se drugi otroci med odmori zapodili iz učilnic na šolsko dvorišče, je ždel v kakšnem kotu in bral – vse do takrat, ko so Lahi prepovedali uporabljati slovenščino. Italijanščine pa ni maral, ker ni bila njegov jezik, zato v odmorih ni več bral. Ni vedel, kam bi se dal. Zasovražil je vse: sebe, ker je bil kriv, da je šla mati stran; mater, ker ga je pustila samega; očeta, ker ji je dovolil, da je odšla; ljudi, ki so se mu posmehovali, ker je jecljal. Mrzil je tudi italijansko učiteljico, ki so jo Gradiškovci zmerjali s fašistko, naj je to pomenilo že kar koli – bil je premlad, da bi razumel – ker ni dovolila govoriti slovensko. Mrzil je vse po vrsti.

Mati je pošiljala *soude*, da nista šla *grunt* in kmetija na *kant*. Vsaj enkrat na dva meseca je pisala. Včasih je poslala kakšno fotografijo. Še posebej si je zapomnil tisto, na kateri je bila lepotica v svetli obleki, kakršnih žene in dekleta na Gradišču niso nosile. Lepa, a tuja. To da je njegova mama? V spomin se mu je vračala zastrta podoba drugačne matere, ki jo je spomin obdal s toplino in svetlobo. Od tiste, v srce shranjene podobe, je vela sama dobrota, prežeta z nejasnim obetom ugodja; od te druge je vel le hlad.

Na sliki zraven matere je stal nek fantek in se je oklepil. Kako mu je zavidal! Kako se mu je zdelo krivično, da njegova mati, četudi resna in odmaknjena, stiska k sebi nekega tujega otroka. Kaj bi dal, da bi bil na njegovem mestu! Kdo je pa njega prižl k sebi, ko je bil sam in bolan?

Nekega dne je prišlo pismo, s katerim je mati sporočila, da bo prišla domov za *vinkoste*. Kakšen žarek v mračno otroštvo desetletnika! Koliko upanja, da se bo vse razsvetlilo in razrešilo, da bo odslej vse drugače, da se bo vse postavilo na svoje mesto, da ne bo nikoli več sam! Vse je gledal skozi kopreno nanovo doživljane radosti in pričakoval veliko več, kot bi se lahko zgodilo.

Nona je že nekaj dni pospravljala *mižerijo* po hiši in okrog nje. Tata se je prekladal iz enega prostora v drugega; videlo se je, da ne ve, kam bi sam s sabo. Kdo bi vedel, ali je bilo zaradi veselja, vznemirljivega pričakovanja ali česa drugega?

Tisti dan se je začel s soncem, toda kmalu po pol dnevu se je nenadoma pooblačilo, zagrmelo in že se je usul dež. Dvorišče je bilo v trenutku mlakuža. Na cesti ob hiši je zaropotal avto. Andrej je stekel pogledat, kaj se dogaja. Kadar se je namreč v vasi pojavil avto, je bil prava senzacija. Običajno je prinašal kaj slabega; največkrat so se z njim pripeljali *dacarji*.

Tokrat pa je bilo drugače. Iz avta je izstopila v belo oblečena ženska. Andrej se je je ustrašil in se umaknil v hišo. Radovednost ga je gnala, da je kupal skozi priprta vhodna vrata. Ženska se je nekaj menila s šoferjem. Takoj je bila premočena. Blato na belih čevljih. Čakal je, kdaj se bo pojavila mama, prepričan, da jo bo takoj spoznal. Ojej, ženska v belem je bila sama. Mar je mogoče, da je ta tujka njegova mama? Ta čudna ženska iz nekega drugega sveta, napravljena kot fine dame v Gorici? S klobučkom na kodrastih laseh in belo torbico v roki?

Gledala je, kam bi stopila, da se ne bi še bolj umazala. Iz hiše sta pritekla tata in *nona* in ženski pomagala nesti prtljago. Šli so v naravnost v kuhinjo, in šele ko so bili na suhem, so se pozdravili. Andrej se je še naprej skrival in kupal samo skozi priprta vrata. Tata in *nona* sta ga klicala, naj pride in pozdravi mamo, vendar mu ni bilo do tega, da bi se približal tej neznanici gospe v belem. Skril se je na senik in se ni prikazal do večera. Klicali so ga in klicali, a se ni izdal. Odkrila ga je šele *nona*, ko je prišla po seno za vola in kravico. Zgrabila ga je za roko in odvlekla v kuhinjo. Mama ga je stisnila k sebi in poljubila. Zraven je zajokala in mu povedala, kako težko je čakala, da bi ga videla, in da je zrasel in da je že pravi fant. Bilo mu je nerodno,

kajti na vasi niso bili vajeni preveč odkrito kazati čustev. Tudi prilike ni bilo za to. Komaj je čakal, da se iztrga iz njenega objema. Bal se je, da jo bo umazal. Ni vedel, kaj naj si misli o njenem vonju; po eni strani je omamno lepo dišala, po drugi pa ga je ta vonj odbijal; preveč tuj je bil, nenavaden in vsiljiv.

Ponudila mu je škatlo *halave*. Poznal je to slaščico, saj so jo *lešandrinke*, ki so se vračale iz Egipta, za stalno ali samo na obisk, vedno prinesle otročajem, pa tudi odrasli se je niso branili. Tata in *nona* sta ga silila, naj vendar sprejme darilo. Vse zaman.

Mama je bila drugačna, kot je pričakoval in si jo predstavljal, kadar mu je bilo najbolj hudo. Na to žensko ga ni vezalo nič. Bila je tujka. Vsa pričakovanja so se sesula v prah. Razočaranje je bilo popolno. Ni rabil darila, še najmanj *halave*. In ga ni vzel. Mama ga je v zadregi odložila na mizo, *nona* pa na vitrino.

Tista škatla je ostala na vitrini vse tri tedne, ki jih je mama preživela doma. Potem se je morala vrniti h gospodarjem v Aleksandrijo; tako je vsaj slišal. Nič ni spraševal, zakaj je morala oditi, čeprav je bil njen dom tukaj. Veliko otrok na Gradišču je bilo brez mame, a druge so se prej ali slej vrnile. Vedel je, da morajo biti mame z otroki, skrbeti za njih in jih tolažiti. Mar je lagala, ko je rekla, da ga ima rada? Če bi ga imela zares rada, bi ostala doma. Ni se mogel zbližati z njo, predolgo sta bila narazen. Mama se je trudila, da bi ga navezala nase, vendar brez uspeha. Ko se mu je hotela približati, se ji je največkrat odmaknil. *Halave* se ni dotaknil, čeprav ga je mikala, o, še kako ga je mikala. Niti besede ni spregovoril, ne z njo ne z drugimi, včasih je le zarenčal. Počasi se je navadil na njeno prisotnost, da, včasih si je celo zaželel, da bi se stisnil k njej, kakor se je stiskal tisti drugi fantek na slikah, ki jih je poslala iz Egipta, vendar ni znal, ni zmoget; razdvajala so ju leta, ki jih nista preživela skupaj.

Ko se je mama pripravljala na odhod, je zbežal k Vipavi, kjer ga ne bodo iskali, in prečepel ves dan na *brodini*. Če je bil zgrbljen v dve gube, je bila bolečina znosnejša. Za lakoto se ni menil. Ni se hotel posloviti od matere. Tistega dne jo je sovražil, saj ni mogel vedeti, kako hudo je bilo šele njej! Hudo, ker ni pokazal noženih čustev do nje. Ker je bil ves čas sovražen do nje. Ker se je morala vrniti. Ker ga ni bilo, da bi se poslovila od njega. Ker se je začela spraševati, če je bilo vredno, da je odšla v Egipt.

Ko se je privlekel od Vipave, je bila tema, zunaj in v hiši. *Nona* je šla že spat, tata pa verjetno v gostilno. Večerje se ni dotaknil. Vzel je tisto škatlo *halave*, jo odprl in začel jesti. Nenasitno jo je goltal in vmes

neutolažljivo jokaj. Bila je sladka, presladka in hkrati grenka, pregrenka, ko se je pomešala s slanimi solzami. Požrl je vso sladkobo, kot bi bila kriva za vse gorenje, in zraven grizel svoja neuresničena pričakovanja. Nato se je nalokal vode in legel v posteljo.

Zaspati ni mogel, najprej od žalosti, nato od slabosti. Vso noč je bruhal. Naslednji dan je bil slab. Iz želodca se mu je dvigal grenak okus. Vse je bilo spet po starem, mračno, grenko, žaltavo, *šaldu*, *ma šaldu* žalostno.

Ko se je zdaj spomnil tiste *halave*, se mu je ponovno obračal želodec. Tako hudo mu je bilo za tistega fantka, kakršen je bil pri desetih letih, da je zajokaj zanj. Pravzaprav je bil v duši še vedno majhen in nebogljjen otrok, ujet v telo odraslega fanta.

Tako rad je imel tisto vodo. Vselej mu je očistila dušo, sprala vso nesnago iz misli in poleti tudi s telesa, da se je dvignil iz nje kot preroben. Upal je, da bo tudi tokrat tako in bo mogoče pozabil na vse hudo. S težavo se je dvignil s proda. Nekaj časa je nepremično gledal v Vipavo in razmišljal, na katerem mestu naj stopi vanjo, da ga očisti blata, ki se je zaleгло vanj. Poznal je namreč vse njene vrtince in vse njene lenobne lege.

Naenkrat je dozorelo spoznanje: nikoli ne bo boljše. Ljudje ga bodo še naprej zasmehovali, nihče ga ne bo nikoli razumel. Vse je zaman. Vse je mrakobno, črno, brezupno.

Pognal se je naravnost v vrtinec. Voda ga je posrkala v globine in ga vrnila šele čez nekaj dni doli na renškem jezu.

Legenda:

briškola = vrsta igre s kartami

brodina = prodnat rečni breg

grunt = kmečko posestvo

halava = slaščica iz sezama in medu

lešandrinke = aleksandrinke; ženske, ki so služile v Egiptu

mižerija = revščina

nona = stara mama, zlasti primorsko

pašten = vinograd

pikon = kmečko orodje za kopanje

pri na kant = obubožati

soudan = vrsta prsti, primerna za vinograde

šaldu = zelo

vinkošti = binkošti

Literarni natečaj »Mladike« 2012

1. Revija Mladika razpisuje XLI. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.

2. Na razpologo so sledeče nagrade:

PROZA

Prva nagrada 500€

Druga nagrada 300€

Tretja nagrada 250€

POEZIJA

Prva nagrada 300€

Druga nagrada 150€

Tretja nagrada 100€

3. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivih pretipkih izvodih (format A4) na naslov MLADIKA, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do 1. DECEMBRA 2012. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani (oziroma

30.000 znakov), ciklus poezije pa naj predstavlja samo izbor najboljših pesmi (največ deset). Tekste lahko pošljete tudi po elektronski pošti na naslov: redakcija@mladika.com.

4. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: pisateljica Vilma Purič, prevajalka prof. Diomira Fabjan - Bajc, pisateljica Evelina Umek, prof. Marija Cenda ter odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku – Prešernovem dnevu – na javni prireditvi in v medijih. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 2013. Objavljena bodo lahko tudi nena- grajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

Rokopisov ne vračamo!

Irena Žerjal

Peta Avenija in smrtne zagate

(ali »marmelada newyorških kolačev« - 7. del)

Radovednost ni ravno čednost!

Potrkajo. Odprem v pižami. Ko je že prepozno, vidim posledice svojega nespodobnega vedenja.

S kravato, s slamnikom in dežnikom sta gospoda kar osupnila! Gospod Aljaž in naš zemljepisec, s katerim se doslej nismo veliko družili. Ves čas, kar smo se srečevali, je ali fotografiral, ali telefoniral, si nekaj zapisoval, če ni celo risal portrete s poti. Nekaj več stavkov je izmenjal z Zdenko, torej je povsem jasno, kako izražata dvakratno osuplost pred sopotnico v pižami!

»Servus, oprostite, smo še vse tri v postelji in sem mislila, da je bila sobarica!«

»Zaspanke,« se hahlja Aljaž, »kar prebudite se, ker imamo že plačane vozovnice za križarjenje z reprezentančnim parnikom!«

Mislil si, da je to zemljepiščeva ideja, saj je bil prav on vedno na tekočem o prometnih povezavah v tem vlemestu.

»Dobro, saj sem za to! Rada bi si zbrisala iz spomina mračnino iz podzemeljske železnice.«

Ob našem glasnem govorjenju so se že prebudile tudi zaspanke.

Zdenka je že pokonci in je vse slišala.

»Že v redu! Kdaj se vidimo v hali? Čez pol ure? Imamo čas za zajtrk ali ne?«

»Zajtrkujete lahko na parniku! Vas izrecno povabim, da se ne bi preveč mudile tod naokrog!«

»Servus!«

Zaloputnem, saj se nam mudi. Stečem pred ogledalo, osuplo ugotovim, da mi ni všeč, kar boljši vame in

tako hitro poiščem v kovčku obleke in čevlje, da bi vsaj približno zbrisala vtis moje podobe v ogledalu, medtem ko je Evica že lepo urejena za odhod.

»Marjanka, pohiti!«

»Kdo bo zaklenil vrata?«

»Bom jaz! Ne pozabite ničesar, prosim!«

Ničesar ne pozabimo. Zemljepisec in Aljaž že dvigujeta pokrivalo nam v pozdrav.

»Čemu pa vam je dežnik?«

»Napovedujejo dež. Po petih sončnih dneh se to tudi spodobi!«

»Ah, na parniku bomo pod streho ali pa kje v zavetju!«

Vožnjo po morju sem vedno ljubila. Morda je v skladu z mojimi mislimi, dihanjem ali utripom srca. Poleg tega se vedno od nekod priklati vetrček, ki prežene temne misli.

Vtisi, ki jih iščem, so predvsem taki, kakršnih je nešteto v dobrih in podpovprečnih filmih o tem mestu. Veselo se smejejo v naši družini, kar je novost. Zbijajo šale na račun newyorščine, smešne so jim tudi pompozne stavbe, neumna se jim zdi nadutost hotelskega osebja, pa tudi »biznis«, ki ga srečaš na vsakem koraku. Tista, ki ameriški pragmatizem občuduje in zagovarja, je Zdenka.

»To mesto ne pozna lenuharjenja, stvari, ki jo sovražim!«

»Proizvod tukajšnje miselnosti je tudi vsesplošni kriminal, ki ga ni opaziti edinole v avgustu. Poleg tega si nismo niti ogledali zloglasnega predela Bronx!«

»Sedaj bomo pluli mimo. Vse je temnorjavo, kot da bi bila temna barva anaksimenska senca, negativ velikega jabolka!«

»Kako lepa oznaka!«

»Čujte, mene pač ne boste prepričali! Nič ni tu izvirnega! Najmanj ta plovba po Hudsonu. Tudi po Seini se vozijo z batteaumushom. Vsa vlemesta poznajo tovrstno atrakcijo. Celo Ljubljana jo je imela za časa romantike!«

»Gospodična, prav imate!«

»Kaj pa vam dokazuje, da sem gospodična!«

»Vaše nezadovoljstvo.«

»In vaše zadovoljstvo? Ali ste gospod ali gospodič?«

»Tudi moj videz vara. Sem gospodič. Se opravičujem, če ste vi gospa.«

Zdenka je prasnila v smeh.

»Pet dni smo skupaj, zdaj pa take pogruntavščine! Mar vas nisem predstavila v Rimu, če ne že v Ronkah?«

»Ne, smo očitno spregledali, no, preslišali. Zagotovo bi se morali dobro predstaviti v hotelu, a so bile kraje, zmeda...«

»Iskanje potrdil, dokumenti, pa še razdrobljenost po skupinah!«

»Nismo hoteli z vami, ki ste tukaj prvič.«

Zemljepisec in Aljaž New York kar dobro poznata, ker semkaj večkrat potujeta. Zemljepisec odkriva v tem okolju ogromno navdihov. Le kako more! Vse je bilo že neštetokrat sfilmano in sfotografirano, prekopirano in izrabljeno. A on kar zatrjuje, da je to »džungla«, ki se ji ne bo odpovedal za nič na svetu.

»Kako je tečen!« jo je ujezilo.

»Moram na prosto!«

»Me veseli, da smo vsi tako lepo zbrani, a se mi vrti, zares, zato grem na veter.«

»Grem s tabo, vi pa kar naročite kolačke in kavo, saj se kmalu vrneva!«

»Kaj hoče ta vosu?« zadirčno in ježno pogleda v moje oči na koncu krova.

»Nič, domišlja si nekaj, kar ne obstaja! Saj sva mu vrnila »gospodiča« za »gospodično«, mar ne?«

»Kaj hočejo ti možakarji? Da sem do njih ponižna, potem ko sem bila okradena?«

»Ne! Nikar se ne razburjaj! Zemljepisec je neroden do ljudi in išče le svoje zemljepisne zanimivosti, nič drugega! Ni hotel nikogar užaliti, le tega ne ve, kako bi lahko bil uglajen. Se je odtujil vsakdanjim odnosom.«

»Jaz ga ne bom prenašala! Oprosti, je odvrtno hoditi v taki družbi, kjer moraš premagovati svojo jezo, zato ne hodi v njegovo bližino!«

»Jasno, da ne! Ves čas se razumeta z Evico, torej ti ne bo treba prenašati prav nobenega poniževanja!«

»Ne vem, zakaj se tako plašiš!«

»Saj se ne plašim, le jezim se!«

»Človek, čeprav si ženska, nikar se ne jezi!«

Objela sem jo čez ramena. Bila je na tem, da bruhne v jok.

Plovba po Hudsonu ni bila kaj posebnega, vsaj zame ne. Tudi parnik ni bil tako pomemben, kakor so

obetali. Reka, kot toliko drugih!

Prijetno pa mi je bilo v družbi z vsemi rajžarji na ta izlet. Nisem mogla doumeti, kaj je, za vraga, pičilo mojo prijateljico. Utrujenost? Zemljepiščevo zafrkavanje se mi ni zdelo nič posebnega, je pač eden od tilih, ki bi rad bil duhovit, a mu ne uspe!

»In kje ste bile, ko je v hotelu gorelo?«

»Na poslednjih stopnicah! Čisto tiho smo dirjale do izhoda in potem gledale po televiziji vse podrobnosti...«

»Torej vas ni bilo nič strah?«

»Seveda smo se najprej prestrašile, a potem je bila stvar nekaj, kar se lahko dogodi. Ker so gasilci pravočasno pogasili vse in se v paničnem bežanju ni zgodilo nič nevarnega, smo se kar potolažile z whiskyjem. In vi?«

»Sem bil takrat na terasi. Ob opozorilu, da moramo iz hotela, sem se spravil v nesrečni lift, ki ni deloval!«

»Kako dolgo?«

»Pol ure! Celo večnost!«

»Sem ti rekla, da so nekateri imeli še večjo smolo kot me,« hočem Zdenko vplesti v pogovor.

»Bognedaj, da bi bili klavstrofobični!«

»Verjetno sem to postal!«

»Čudno, da mene ta pretres ni čisto nič vznemiril. Vznemirjena pa sem, in to zaradi prazne denarnice!«

Sogovornik se poredno posmehne, jaz pa tuhtam, kako sem mogla kar tako predvsem lahkomišelno nakupovati spominčke, ko so pred nami še drugi dnevi. Mar sem pod nebotičniki postala tudi jaz megalomanska?

Drevesa se ne priklanjajo

Tako torej! To mesto je butnilo v moje stare vedenjske kalupe, ne bom pa mogla opisati kaj takega, kar je navdihnilo Dobrega Boga z Manhattana Ingeborg Bachmanovo. Osrečilo me je, ker so mi na agenciji pravilno povedali, kdaj je tod naokrog varno hoditi. Pravočasno smo se umaknile pred nevarnostjo, tvegale pa smo samo takrat, ko smo se ponoči radovedno klatile po neznanih četrtih.

V časniku pišejo, da so v Tifanyju kradli pri belem dnevu. Razbili so vitrine z dragulji in biseri, diamanti ter smaragdi, skratka, za nepridiprave je bil plen milijon-

skih vrednosti. Zdenka pripominja, da so verjetno razstavljali imitacije, ki jih tudi v Italiji natančno izdelujejo, originalne dragotine pa da so zagotovo na varnem. Premeteni, da taki tatovi zagotovo niso.

»Saj me ne zanima! Preživeli bova skromno še ta ameriški dan!«

Tek skozi opustelo ulico je osvežilen. Ko že pretečeva vse do reke, v daljavi opazim rjavi Bronx. Kar mimo grede smo se varali, da to vele mesto ni nevarno.

Presenetile so me nove dimenzije, a tudi naklonjenost dobri literaturi, saj se knjige prodajajo po nizkih cenah. In koliko je teatrov! S temi nisem na tekočem, ker ni bilo v načrtu. Drugič! Pomembno je to, da smo se dobro sporazumele v dobrem in slabem, polet letala pa je ob 16. uri.

Naložimo kovčke v star hotelski kombi, pozdravimo natakarkje, ki se vljudno priklonijo, in zdaj se mi zdi, da je hotelska stavba nekako lepša, kot sem si jo predstavljala doslej.

Pred letališčem pa je gneča. Spraviti se je treba v dolgo kaotično vrsto. Ob koncu avgusta potujejo v Evropo na festivale, nekateri v službe, drugi po poslovnih poteh, študenti na univerze, športniki na tekmovanja, turisti domov! Nisem vedela, da se je treba ob takih dneh prerekati, če hočeš uveljaviti že pred meseci rezervirano mesto! Uradnica trdi, da so zelo udobni sedeži na letalu za Monakovo, a mi imamo rezervacije za Rim. Pravi, da bi šlo brez težav, če bi na njihove stroške prenočili v luksuznih hotelih, zjutraj pa bi poleteli v Večno mesto na udobnih sedežih. Pa je naš Zemljepisec v odlični newyorščini vendarle z dolgim prepričevanjem prepričal odgovorno za dodelitev sedežev v rezerviranem letalu, le da bodo morali nekateri sedeti na rezervnih klopcah. Koga pa to moti? Nikogar! Vzleteti moramo takoj, ker nas čaka služba, kjer nas kaznujejo, če nismo točno prisotni.

V službi moramo biti jutri. Moramo? Bi morali?

»Zakaj niste odpotovali v juliju?«

»Ker nismo vedeli, da bo avgusta taka zgaga!«

Uradnica nekaj telefonira in nas pošlje v letalo. Kar hitimo in si oddahnemo, saj nismo zadnji, za nami namreč kričijo neki športniki in se prepirajo, ker imajo velike torbe v rokah...

Vsi smo slabe volje, hitimo, kričimo, hitijo, hitim...

Boeing ima velikansko notranjost, namestijo nas na prazna mesta z nevljudnimi kričečimi glasovi, kot bi se lepe blondinke bale, da bomo protestirali. Samo, da odpotujemo, le da bi ob pristanku v Rimu ne naleteli na isti pojav! Sicer pa že preverjam, če imam dovolj lir, ker bi sicer iz Rima lahko odpotovala z brzcem.

Poiščem Evico in Zdenko, ki nista tako zaskrbljeni kot jaz, onidve upata v uvidevnost nadrejenih, če bi zamudili nekaj ur ali en dan. Vem, tudi mene je pred desetletji bolj navdajalo veselje kot strah. Takrat bi tudi imela s seboj beležnico in bi si zapisovala sleherni vtis s takega potovanja.

V Rim smo prileteli celo nekakšne pol ure prej, kakor so nam napisali. Do naslednje zveze za Trst smo si lahko privoščile dobro zakusko. Letalo Charter za Ronke je bilo zasedeno v glavnem z našo družino. Nekateri dremlejo, ženske pa se v glavnem tiho pogovarjamo.

Sončen dan se zgrinja nad prelepimi nižinami, zaselki pa so s te perspektive videti kot pravljična, ki jo narišejo natančni ilustratorji.

»Adijo, babilonsko mesto!« pravi Zdenka.

»Ni res, da je le babilonsko, je predvsem svobodno in strpno do različnih ljudi!«

»Mi smo navajeni na drugačne razmere.«

»Za mlajše so enako anarhične, kot tiste tam!«

»Kdor hoče študirati, mu to uspe tudi v čudnih in navidezno težkih pogojih!«

»To je tvoj idealizem! Življenje je večkrat bolj kruto, kot si lahko mislimo!«

Utihnem, ker sem to nekajkrat preizkusila, a je pozabljeno.

Na ronškem letališču se dvigajo nova letala kot bele ptice v nebo. Brnenje se oddaljuje in približuje. Živahna množica in brezskrbno čakanje na avtobus v tem sončnem dnevu sploh ni dolgočasen začetek poti v službo.

(dalje)

Peter Merku

Moje življenje v Nemčiji

XXXVI. Zaščitniki Slovenije

V Sarajevo sem službeno potoval najmanj tri-desetkrat in, če le mogoče, preko Ljubljane, ker bi od tam naprej letel z Air Adria. Le redkokdaj mi je pa to uspelo, saj smo se v uradu navadno odločali za potovanja kratkoročno, ko je majhno letalo bilo že popolnoma zasedeno. Najhitrejša zveza je vsekakor bila Nürnberg-Frankfurt-Zagreb-Sarajevo, najslabša pa preko Beograda. Kolikokrat sem bil prisiljen tam prespati, ker se je kaj zataknilo! Zato sem si skušal organizirati polet tako, da se v Jugoslaviji raje ustavim za eno ali dve noči v Ljubljani. Pri tem mi je pomagal inženir Peter Dev iz našega ljubljanskega predstavništva Energoinvest. Kar dobro sva se razumela, tako da sva se odkrito pogovarjala o marsičem. On se je zlasti čudil mojemu zavzetemu idealizmu, ki ga je skušal ublažiti ... žal zaman!

Uradni del mojega postanka v Ljubljani je bil obvezen obisk „zaščitnikov Slovenije“ pri Elektrogošpodarstvu, s katerimi sem po opravljeni dolžnosti prebil kakšno prijetno uro pri skupnem kosilu ali večerji in se počutil kot integriran član iste skupnosti.

Obvezni so bili tudi obiski pri Iskri prej ter Iskri Sysen kasneje. Na univerzi sem imel priliko spoznati dekana elektrotehniške fakultete prof. Antona Ogorelca, s katerim sva vzpostavila pravo prijateljsko razmerje, kakršno me še vedno veže tudi z vodjo zaščitnega oddelka pri Elesu, inženirjem Štrucem. Velikokrat sva skupaj delala v kakšni transformatorski postaji od Nove Gorice do Maribora. Posebno zahtevno nalogo, modernizacijo zaščit, sva opravila v distribucijski postaji elektrarne Šoštanj, kjer sva spravila v pogon moderne elektronske zaščite v nadomestilo nekdanjih elektromagnetskih.

Ko sem bil z družino privatno v Ljubljani, nas je inženir Štruc skupaj z ženo popeljal do Bohinjskega jezera in k slapu Savice, česar se najina otroka še danes rada spominjata. Ko je pa on kdaj prišel službeno v Erlan-

gen, smo se lahko revanširali za njegovo gostoljubnost s prijetnim sprehodom v bližnjem gozdu. Če je pa priletel v Berlin, da prevzame kak nov aparat in sva tudi več dni zapored skupaj delala v tovarni, sem skušal vedno organizirati kaj zanimivega v prostem času zanj in za njegovega spremljevalca.

Skoraj vsi naši inozemski obiskovalci so želeli videti tudi vzhodni Berlin in doživeti tisto napeto pričakovanje, ki se je polastilo vsakogar, ki je bil pripravljen podvreči se vsem obveznim kontrolam, preden je smel stopiti na drugo stran berlinskega zidu. Z mestno železnico, tako imenovano S-Bahn, smo se peljali do postaje Friedrichstrasse za Reichstagom (parlamentom) ob Museuminsel (otoku muzejev), kjer se nahaja tudi znameniti muzej Pergamon.

Po podzemskem koridorju smo dospeli do mejne kontrole. Kot prvo so nam odvzeli potni list. V veliki sobi smo morali čakati, da nas posamezno kličejo po imenu k okencu, kjer so nam vrnilo potni list, smo prejeli vizum ter vsak obvezno zamenjal pri okencu državne banke po 25 zahodnih mark za 25 vzhodnih za vsaki dan bivanja. Navadno sem plačal jaz za vse skupaj, kolikor nas je bilo.

Zgodilo se je, da smo nekoč skupaj z gospodom Štrucem in Cuznarjem iz Nove Gorice čakali, da

Gospa in gospod Štruc z Mirello, Valentino in Igorjem pri slapu Savice.

Zaščitniki Slovenije: (z leve) Tone Ambrož, Jože Zapušek, Igor, avtor, Valentina, inž. Silvo Štruc, Zvone Prepeluh, Anton Majcen.

nam vrnejo potne liste. Medtem ko smo se obzirno pogovarjali o tem in onem, slišim iz zvočnika glas, ki me poziva, naj pridem k okencu za informacije. Izredno presenečen – saj nisem še nikoli doživel kaj takega – vstanem in zaprepadenima gostoma prišepnem: „Se vidimo v Sibiriji!“

Grem k okencu, ali bolje rečeno pultu, ob katerem sta stala dva Volkspolicista (miličnika), ki sta se mi korektno predstavila. Tisti, ki je imel v roki moj potni list, me nagovori, rekoč, da očitno živim v zapadni Nemčiji, kakor je izhajalo iz vtisnjenega bivanjskega dovoljenja, in da sem italijanski državljan. Obvladam torej oba jezika, zato me prosita, naj jima pomagam pri sporazumevanju z italijanskim turistom. Šli smo v stransko sobico, kjer je čakal možakar, ki je takoj vstal, ko nas je zagledal: ne ravno visoke postave, sredi petdesetih let, sem sodil. Z vedrim izrazom na obrazu sem ga pozdravil v italijanščini in mu podal roko. Miličnika sta mi razložila, da želi leteti z bližnjega letališča Schönefeld v Moskvo, a da ima pri sebi samo osebno izkaznico. Ker je na obisku v Berlinu, da se je javil, ker želi videti tudi prestolnico socializma. Miličnika sta rekla, da bi izjemno tudi privolila, a ker je brez vizuma za Sovjetsko zvezo, bi ga prav gotovo poslali nazaj, morda celo z istim letalom. Možakar, iz Emilije doma, je bil nedvomno preprost in kot kruh dober človek, čokate postave, po rokah sodeč, bi človek rekel, da je kmet. Pod čisto navadnim sivim jopičem je nosil debel pullover iste barve, na glavi pa navaden klobuk. Njegova prtljaga je obstajala iz ene same obrabljene aktovke, kakršna bi zadostovala za osebne potrebščine.

V nasprotju s splošno veljavnim mnenjem, da so vzhodno-nemški miličniki kruti in brez duše, je v tisti sobi vladalo kar sproščeno vzdušje, tako da sem si drznil pripomniti, da, upoštevajoč letni čas – bili smo novembra – mož ni dovolj toplo oblečen za Moskvo, čemur sta miličnika s smehljajem prikimala.

Začel sem mu razlagati, kot sta naročila miličnika, da kdor potuje izven Evropske skupnosti, potrebuje vsekakor potni list, ker osebna izkaznica ne zadostuje. Svetovali smo mu, naj zanj zaprosi pri italijanskem konzulatu v Berlinu, in mu posredovali točni naslov. Vsekakor, sem

ga opozoril, si mora najprej priskrbeti vse potrebne dokumente, nakar se lahko obrne na predstavništvo Sovjetske zveze v zahodnem Berlinu ali na kakšno potovalno agencijo, da mu priskrbi vstopni vizum.

Postajal je vedno bolj zamišljen, tako da se mi je naravnost zasmilil in sem se še sam zamislil. Tudi ko bi si utegnil priskrbeti potrebne dokumente za obisk Moskve, se to ne bo zgodilo čez noč. In če bi mu kljub vsem težavam to le uspelo, mar ne bo razočaran, ko se bo malokdo navdušil nad njegovim idealizmom? Medtem ko sem ga opazoval, so me prevzeli njegov zaverovani pogled, njegova umirjenost in vljudnost, podobni onim, ki so izžarevali iz fotografij papeža Janeza XXIII.

Na koncu diskusije o mednarodni potovalni birokraciji, smo si vljudno segli v roke in se poslovili. Miličnika sta se v nekakšni zadregi rahlo smehljala, saj si nemara ne bi bila mogla predstavljati, da je v takratni napeti mednarodni situaciji kaj takega sploh mogoče.

Vrnil sem se k svojima sopotnikoma in skupaj smo čakali na vizum, da se podamo v muzej Pergamon, nato na tedaj – po moskovskem – drugi najvišji televizijski stolp, od koder je prekrasen razgled nad celim Berlinom, in zvečer v Künstler-Restaurant (restavracijo umetnikov), kamor sem se rad zatekal s svojimi gosti, potem ko smo se nahodili in nagledali po vzhodnem Berlinu. To pot me je pa kot neviden sopotnik še vedno spremljal izjemni Emilijanec.

(dalje)

Lucia Podgornik

Izgubljeno otroštvo (2. del)

Iz italijanščine prevedla Evelina Umek

Nekega dne je prišla k nam domov neka gospa, ne vem, kdo je bila ali se preprosto ne spominjam. Šepetaje, vendar z veliko vneme, bolečine in solz je moji mami povedala nekaj strašnega. Hlinila sem brezbriznost, da me ne bi poslali stran, z ušesi pa sem lovila njene besede. Vsega nisem slišala, le sem pa tja kakšno besedo, ki je zadevala Dani in njenega moža ... nekaj tako strašnega in črni roki, ki jo je nekdo narisal na košček papirja in ga prilepil na vrata njenega stanovanja in še ubogi ljudje ... v stanovanju v Ulici Rossetti, ne v Ulici dei Porta... Vsi ti drobci pa mi niso mogli razkriti grozljive resnice o tistem, kar se je zgodilo v Ulici Rossetti.

Ne da bi komu zinila niti besedice, sem se začela v upanju, da bom kaj izvedela, motoviliti v bližini Ulice Rossetti, ko pa sem videla cel kup policije, sem hlinila brezbriznost in zbežala. Potem sem se še nekajkrat vrnila. Opazila sem, da je veliko policije tudi v Ulici dei Porta. Da me ne bi zasačili in da bi vseeno videla vilo, sem se najprej povzpela po Ulici Chiadino do prečne ulice, ki pelje v Ulico dei Porta, ter čimbolj brezbrizno stopala mimo vile.

V tistih dneh sem večkrat šla po tej poti, vedno sem videla veliko policajev, ki se niso resnično skrivali, vendar so budno, s strani opazovali dogajanje. Nekega dne sem pred odprtimi vhodnimi vrati vile videla množico ljudi. Tudi sama sem se ustavila pred vhomom, se pretvarjala, da sem samo radovedna punčka, in opazila, da je tudi na vrtu veliko ljudi in veliko rož. Pri taki množici bi tudi sama lahko neopazno vstopila, vendar nisem zbrala dovolj poguma. Povezala sem besede, ki sem jih slišala doma, in tiste, ki sem jih ujela med množico, in ugotovila, kakšna tragedija se je zgodila. Umorili so Dani in njenega moža,

Poroka Danice Tomažič in Stanka Vuka.

krste so bile v vili, čakale so, da jih odnesejo na pokopališče¹.

Pobegnila sem. Zvečer sem povedala mami, presenečena sem bila, ker me ni okregala, rekla mi je samo, da mi je že razložila, da je to nevarno, da je Colotti nevaren. Potem je zajokala in jaz sem jokala z njo.

Minilo je nekaj časa, moje življenje je teklo po običajnem tiru od doma do šole in nazaj.

Postala sem bolj ubogljiva in tudi bolj preplašena. Nisem več zatavala v bližino tetine hiše, dojela sem, da tega ne smem početi, in tudi tebe ni bilo. V tistem času je bilo v Trstu veliko letalskih alarmov. Ljudje so govorili, da Trsta ne bodo bombardirali in veliko jih ni šlo v zaklonišča. Otroci

pa smo ugotovili, da je zaklonišče idealen prostor za naše igre, ni nam bilo treba pomagati pri domačih opravilih, pisati nalog ... (Blažena naivnost otroštva!)

Naše zaklonišče in kraj srečanj je bilo za hišo v Ulici Rossetti. V današnjem jeziku oboževalcev nogometa bi lahko rekli, da smo zasedli drugo krivino. Tisti prostor je bil rezerviran za nas, otroci smo sedeli skupaj, kar je pomirjalo odrasle.

Napočil je tisti grozljivi dan, 10. junij 1944². Bilo je v soboto dopoldne. V zaklonišču je bilo kmalu konec miru, kmalu smo ugotovili, da tam zunaj padajo bombe, celo zelo blizu. Nehali smo se igrati in v iskanju zavetja smo se stisnili k odraslim. Ko je bombardiranje prenehalo, smo vsi stopili iz zaklonišča in upali, da bomo našli naše hiše cele. Stekla sem

¹ Danica Tomažič in njen mož Stanko Vuk sta bila v svojem stanovanju v Ulici Rossetti umorjena 10. marca 1944 od neznanih zločincev

² 10. junija 1944 je sto ameriških bombnikov poletelo nad Trst in odrglo 300 bomb. Porušenih je bilo sto hiš, veliko poškodovanih, štiri tisoč ljudi je ostalo brez strehe, 463 je bilo mrtvih, osemsto ranjenih.

Vila Tomažič in stric Pepi.

domov, vse je bilo kot prej, toda mame ni bilo. Imela je službo dopoldne in kdove, kje se je morala ustaviti.

V strahu sem jo čakala. Ko se je vrnila, je bila vsa iz sebe. Tekla je vso pot, bala se je zame. V bližini je videla precej porušenih hiš, tudi cerkev v Ulici Rossetti in veliko jam, ki so jih naredile bombe malo pred njenim prihodom.

Radovedna sem bila, kakšne so porušene hiše in cerkev, vendar si je nisem upala vprašati. Ko se je nekoliko kasneje moja mama vrnila na delo, sem neubogljiva, kot sem bila, pozabila na vsa njena priporočila. Kdo bi me lahko zadržal, saj se je vse zgodilo komaj nekaj korakov od naše hiše, tako sem se podala na raziskovalni potep. Videla sem porušene hiše, iz katerih se je še kadilo, v Ulici Rossetti sem videla porušeno cerkev, videla sem jame na vogalu Ulice Rossetti in Ulice dei Porta in videla sem tudi jamo na sredi Ulice dei Porta, prav pred hišo tvoje tete³.

Ustrašila sem se, vsa moja drznost se je v hipu razblinila, ugotovila sem, da ne bi smela pozabiti maminih priporočil in stekla sem domov. S tesnobo v srcu sem čakala, da se mama vrne, povedala sem ji, kje sem bila, in o jami pred vilo, o želji, ki me je prevzela, da bi vstopila skozi tista na stečaj odprta vrata, vendar sem se zbala in pobegnila. Najinega pogovora je bilo tistega večera konec, toda žal se je nadaljeval naslednjega dne.

Vsi so o tem govorili z velikim sočutjem, dejstva so bila splošno znana. Tokrat mi je o tem povedala mama, ni mi bilo treba prisluškovati niti si izmišljevati. Tvoj stric Pepi je hitel domov, da ne bi bila njegova

žena predolgo sama (minili so trije meseci od tragedije v Ulici Rossetti), bil je na cesti pred koncem bombnega alarma (tako kot moja mama), in ko je skoraj prišel do domačega praga, ga je ubila bomba. Videla sem jamo, ki jo je naredila. Bila sem tako žalostna, da nisem mogla niti jokati, mislila sem tudi nate in prvič sem pomislila, da si k sreči odšla in nisi doživela tudi te tragedije. (Kako sem se motila!) Po pogrebu tvojega strica se nisem več približala vili. Nisem postala bolj poslušna, ugotovila sem le, da tam nimam kaj iskati.

V tistem času nisem počela skoraj ničesar, nisem rada pomagala mami, se brezzvoljno učila in se neskončno dolgočasila ter s tem povzročala mami še eno skrb več.

Vsi starši so skušali obdržati otroke doma. Po cesti in okrog naše hiše je kar mrgolelo esesovcev in policajev, da smo bili vsi preplašeni. Moje prijateljice niso želele prihajati k meni in zdelo se mi je, da me tudi k sebi ne vabijo več kot včasih.

Razmišljala sem o svojem očetu, ki je umrl, o tebi, o tvoji družini, ki je odšla, tako so mi rekli, o sestri, ki je ostajala v Gorici, (ker so bombardirali vlake, je bila tam varnejša), o mami, ki je delala dvakrat več, o napetosti, ki smo jo doživljali v naši hiši, o strahu, ki nas je vedno bolj prežemal, saj smo vsak dan izvedeli kaj strašnega.

Moj dolgčas je kmalu odpihnilo, pa še kako odpihnilo!

(dalje)

Danica z mamo Emo Colja Tomažič.

³ Ema Tomažič.

Mojca Polona Vaupotič

Kartuzija Pleterje (2)

O d srednjeveške kartuzije je ohranjena le samostanska cerkev sv. Trojice ter prostor, kjer je stal mali križni hodnik in so vidni samo še sledovi gotske arhitekture. Cerkev je enoladijska vzdolžna dvorana s petosminskim vzhodnim zaključkom. Južna stena, ki je s svojimi velikimi okni vir svetlobe, je obdana s stopnjevanimi oporniki, medtem ko se je cerkev na severni strani stikala s križnim hodnikom. V notranjosti med ladjo in prezbiterijem ni cezure, oba dela sta ločena le z nekoliko močnejšo oprogo. Cerkev je križnorebrasto obokana, rebra pa slonijo na konzolah, ki v prezbiteriju segajo do tal, v ladji pa do višine oken. Obočne pole, ki nanizane opredeljujejo ritem prostora, imajo razmerje globine, širine in višine 1:2:3. Sklepniki in služniki konzol s svojim okrasjem pričajo, da so bili na delu kamnoseki iz t. i. Celske delavnice, v kateri so se združevali vplivi stolničnih delavnic v Pragi in na Dunaju. V cerkvene stene so vzdane lončene resonančne posode ali *štimanice*, katerih namen je bil izboljšati akustiko v prostoru. V kartuzijanskem obredju je namreč vedno imelo vidno vlogo petje, brez spremljave inštrumentov. V cerkvi se je ohranil tudi gotski lektorij, ki deli cerkev v prostor za klerike in prostor za laike. Tega so jezuiti prestavili ob zahodno steno in ga uporabili za pevsko emporo, danes pa je spet na svojem prvotnem mestu.

O poteku gradnje samostanskih poslopij in cerkve se lahko opremo na nekaj dejstev, ki govorijo o posvetitvah posameznih prostorov. Prvi podatek o gradnji in sredstvih zanjo zasledimo v dokumentih iz leta 1405. Leta 1407 je bila posvečena kapela v kapiteljski dvorani ter več prostorov, med njimi tudi že kapela v zakristiji. Leta 1413 sta bila posvečena dva oltarja v bratovskem koru, kar govori,

da je cerkev tedaj že stala, glavni oltar pa je posvetil Hermanov nezakonski sin Herman, freisinški škof, leta 1420. Iz virov je prav tako razvidno, da je gradnja nekaterih samostanskih stavb tekla še v letih 1427 in 1433.

Nadaljna gradbena dela v 15. stoletju se navezujejo na napade Turkov, ki so leta 1471 sicer obzidano kartuzijo oropali in požgali. Zato so menihi svoj samostan močnejše utrdili s stolpi, tako da ga Turki v naslednjem napadu leta 1476 niso mogli več osvojiti. Vendar so se kljub temu za kartuzijo in redovno življenje začela vrstiti leta nemirov, gospodarske stagnacije in pešanja duhovnega življenja, ki so pripeljala do ukinitve samostana leta 1595. Kartuzijo in njena posestva je pridobil red jezuitov, ki je imel v lasti samostan do leta 1773. V času jezuitov kartuzija ni doživela večjih predelav. To velja tudi za najpomembnejšo stavbo, že prej omenjeno staro gotsko cerkev, ki so jo jezuiti prilagodili novemu okusu z izgradnjo majhnega zvonika nad zahodnim pročeljem. Po ukinitvi jezuitov je samostan in njegova posest prišla v last kranjske dežele, nato pa v privatne roke. Končno je leta 1899 kartuzijanski red ponovno kupil nekdanjo pletersko posest in začel zidati novi samostan, saj za obnovev redovnega življenja stara poslopja niso bila več uporabna. Večji del starih stavb so podrli, ohranili so le gotsko cerkev in nekaj poslopij ob njej.

Če se vrnemo v srednji vek, je prav tako zanimiv pogled na ureditev gospodarstva tedanjih samostanov, ki je temeljilo predvsem na obdelovanju zemlje. Srednji vek je namreč ljudi, glede na njihovo dejavnost delil na tri skupine: na take, ki molijo (*orantes*), na tiste, ki se vojskujejo (*bellantes*) in na one, ki se ukvarjajo s fizičnim delom – ti so stali najnižje na takratni družbeni lestvici. Nekatere skupine puščavnikov iz Vzhoda, so na primer povsem odklanjale fizično delo, kar so utemeljevale z besedami: »*Molite brez prestanka!*« Prav nasprotno od tega pa je za druge veljal rek sv. Pavla, ki pravi: »*Kdor ne dela, ta tudi naj ne je!*« Mnogi puščavniki pa so obema zahtevama zadostili tako, da so se posvečali takšnim delom, pri katerih je bilo mogoče delati in moliti hkrati.

Člani skupnosti sinov sv. Bernarda in sv. Bruna so želeli biti v gospodarskem pogledu popolnoma neodvisni od svojega okolja. Želeli so se preživljati le z delom »svojih rok in na lastne stroške« (*propriis manibus et sumptibus*) ter dosežke svojega dela deliti z bližnjim. Obdelovali so zemljo in gojili drobnico. Skupnostim so dovoljevali »imeti za svoje potrebe« vode, gozdove, vinograde, travnike in zemljo, ki pa naj bi ležala precej proč od ostalih vaških ali mestnih bivališč. Statuti jim niso dovoljevali

Pot do samostana.

živeti od dohodkov od oltarjev in pokopov, naselij s podložniki, činža in dohodkov od krušnih peči, od mlinov ter od drugih temu podobnih reči. To se naj ne bi skladalo z njihovimi redovnimi cilji.

Kartuzijani so prav zaradi svojega posebnega načina življenja svoje postojanke uredili tako, da so si ustvarili po dve hiši: t. i. »zgornjo hišo« (*domus superior*) in »spodnjo hišo« (*domus inferior*). V »zgornjem samostanu« so živeli korni menihi, posvečali so se kontemplativnemu življenju ter umskemu delu, v »spodnjem samostanu« pa so prebivali bratje laiki (*konverzi*), ki so se ukvarjali predvsem z ročnim delom in z delom na zemlji. Zato je tudi spodnji samostan veljal za gospodarsko središče vsake kartuzijanske postojanke.

Redovne skupnosti so se hotele oskrbovati same ne le s hrano, temveč tudi z obrtnimi izdelki, da bi tako bile od svoje okolice čim

bolj neodvisne. Z obrtjo so se tako ukvarjali bratje konverzi, med katerimi srečujemo tkalce, usnarje, čevljarje, kovače, krojače, tesarje, zidarje, skratka vse osnovne obrtniške poklice. Tako so si samostani, kot v sebi zaključene gospodarske enote zlasti v obdobju prevladujočega naturalnega gospodarstva, skušali doma zagotoviti vse, kar so potrebovali in kakor jim je to predpisala že Regula sv. Benedikta.

Kartuzijanski red je danes sestavljen iz generalnega kapitlja, ki je na čelu reda, na katerem se zberejo vsaki dve leti vsi priorji. Izven generalnega kapitlja vodi red general, ki ga izvoli skupnost Velike kartuzije in ki je obenem tudi njen prior. Skupnosti v posameznih hišah si prav tako same izvolijo svojega priorja.

Ker meniški bratje večino svojega življenja preživijo v celicah, v tišini in osami, jim liturgija predstavlja skoraj edini vir družbe. Ob delavnih dneh, kadar zazvoni k molitvi, se vsi menihi zberejo v cerkvi trikrat na dan. Ponoči k jutranjicam in hvalnicam, ki skupaj trajajo tudi do tri ure, zjutraj k zborni maši ter popolne k večernicam. Zborna liturgija vedno poteka v latinščini ob petju, brez vsakršne instrumentalne spremljave. Skupni molitvi nato sledi molitev v samotni, ko si menihi prizadevajo k združitvi z Bogom. Bratstvo pride v večji meri do izraza ob koncu tedna, v nedeljo ter ob slovesnih praznikih. Takrat menihi mašujejo skupaj v cerkvi ter med kosilom v refektoriju, ko eden od bratov glasno bere duhovna besedila. Enkrat mesečno pa imajo bratje v klavstru na voljo daljši sprehod, v parih, zunaj samostanskega obzidja, kjer hodijo menjaje, da lahko vsak izmed bratov govori z vsakim. Razen teh sprehodov in drugih nujnih primerov, kot je obisk zdravnika, menihi nikoli ne zapustijo samostanskega območja. Tudi obiski staršev in sorodnikov so omejeni le na en obisk letno, in še to največ za dva dni skupaj.

V samostanu Pleterje izdelujejo različne stvari. Poleg izdelkov suhe obrti je najbolj znano žganje ple-

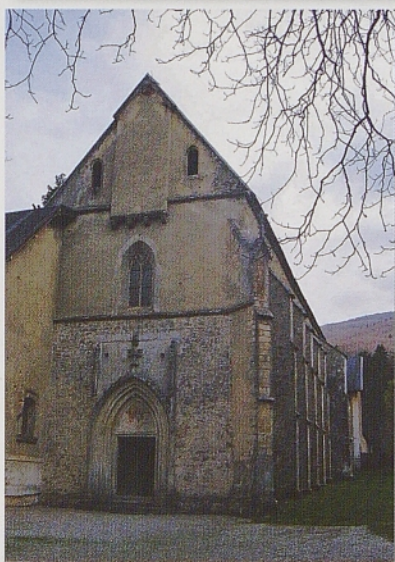
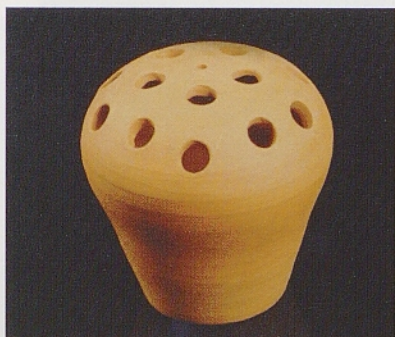
terske hruške, pridelujejo pa tudi cviček, pleterski brinjevec, pletersko grenčico ter cvetlični med.

V samostanu sta ohranjeni bogata knjižnica (5000–6000 knjižnih enot) in likovna zbirka. Najkvalitetnejše slike mojstrov iz 17. do 19. stoletja pa so kot Pleterska zbirka na ogled v Galeriji Božidarja Jakca v Kostanjevici na Krki. Prav tako je v Pleterjah nekaj časa živel Josef Ressel (1793–1857), izumitelj ladijskega vijaka, ki je tu leta 1816 nastopil svojo prvo službo kot gozdarski strokovnjak.

Leta 1980 so se v stari gotski cerkvi pričela obsežna konservatorska in restavratorska dela, katerih namen je bil cerkvi vrniti prvotno podobo. Opravljena so bila temeljna vzdrževalna dela, ureditev zračne kinete zunaj in znotraj cerkve ter celotna spomeniška prezentacija notranjščine. Dotrajani ometi so bili nadomeščeni z novimi, odkrite so bile t. i. štimanice, zamenjan je bil celotni tlak, ki je bil prvotno sestavljen iz kvadratnih opečnih tlakovcev, v katerih je bila vtisnjena različna motivika. Med to sta bila tudi tlakovca z grbom grofa Hermana in napisom, ki sta verjetno označevala njegovo grobnico, odkrito poleg sedilije; žal prazno. Še pomembneje je, da so bili odkriti temelji zidane pregrade, letnerja, ki je bil ob prenovi prestavljen na prvotno mesto. Poleg letnerja so restavratorska dela zajela arhitekturne člene (konzole, sklepnike, rebra, služnike) in rekonstrukcijo njihove prvotne polihromacije, pri čemer so bili na teh členih evidentirani in prezentirani kamnoseški znaki. Hkrati so prezentacijska dela zajela tudi nekdanji mali križni hodnik ob severni ladijski steni, kjer sta bila deloma rekonstruirana dva ločna opornika, v celoti dokončana v letu 1995.

Z omenjenimi obnovitvenimi in prezentacijskimi deli je cerkev dobila podobo, kakršno je imela ob svojem nastanku, s tem pa se pleterska cerkev v vrsti redovne arhitekture ponša kot edinstvena v Evropi, ki se je nespremenjena ohranila vse do danes.

(konec)

Štimanica (zgoraj) in cerkev sv. Trojice.

Fotokronika DRAGA 2012

Peter Cvelbar

Z vrha: poslanec Roberto Battelli, Rudi Vouk, voditeljica Erika Jazbar in Damjan Terpin med okroglo mizo o zajamčenem zastopstvu; Zbor Alfa in omega; dr. Lučka Kajfež Bogataj; škofov vikar Anton Bedenčič in p. Edi Kovač med nedeljsko mašo; dr. Tomaž Simčič in dr. Branko Klun; pogled na dvorano med podelitvijo Peterlinove nagrade; Marjan Kravos in dr. Žiga Turk.

*Predsednik DSI Sergij Pahor,
nagrajenec Milan Gregorič in
minister Žiga Turk.*

*Odborniki SPD Mačkolje po
prejemu Peterlinove nagrade.*

*Lučka Peterlin Susič, predse-
dnik SPD Mačkolje Robert Tul
in minister Žiga Turk.*

PETERLINOVA NAGRADA 2012

Utemeljivci

Prvo Peterlinovo nagrado prejme **Milan Gregorič**, javni delavec, kulturnik in publicist, za dolgoletno delo na področju osveščanja slovenske javnosti o problemih zahodne meje, slovenske Istre in zamejstva. S svojimi komentarji in razmišljanji v dnevnem in revijalnem tisku ter z udeležbo na debatnih večerih v naših društvih pomaga utrjevati slovensko narodno identiteto in državljansko zavest na Primorskem. Čeprav je meja globoko pogojevala njegovo mladost, je ni nikoli priznal kot sredstvo ločevanja kultur in oviro v iskanju dialoga in zbliževanja s sosednjimi narodi ter v krepitvi odnosov med manjšino, zdomstvom in matičnim narodom. Svoja spoznanja o obmejni politiki, krajevnem gospodarstvu, slovenski in italijanski manjšini je posredoval v neštetihi člankih, samostojnih publikacijah, razpravah, študijah in z intervjuji s pomembnimi osebnostmi in umetniki, ki delajo in ustvarjajo na tem področju. Aktiven je pri številnih pobudah in gibanjih, ki so temeljnega pomena za ustvarjanje in vzdrževanje civilne družbe na Primorskem.

Zaradi vsega tega si je Milan Gregorič zaslužil prvo Peterlinovo nagrado.

Peterlinovo nagrado si letos – ob dveh pomembnih obletnicah – zasluži **Slovensko prosvetno društvo Mačkolje**, ki je ena najbolj delavnih in zvestih članic Slovenske prosvete. Še pred uradno ustanovitvijo je s svojim cerkvenim pevskim zborom sodelovalo na Taboru Slovenske prosvete leta 1950 na Repentabru. Uradno je bilo ustanovljeno 5. maja 1952 in je tako letos proslavilo svojo šestdesetletnico. Prirejali so Slovenske večere s kulturnim in duhovnim programom, za katerimi je stal takratni župnik Stanko Janežič, leta 1963 pa so pripravili prvi Praznik češenj, ki je združeval kulturno ponudbo z družabnostjo. Kmalu je prerasel v množično prireditev in je danes po petdesetih letih eden najbolj priljubljenih vaških praznikov na Tržaškem. Naj spomnimo še, da je mešani zbor Mačkolje leta 1977 s takratnim dirigentom Svetom Marcem nastopil ob poimenovanju Peterlinove dvorane in odkritju kipa Jožeta Peterlina.

Za dolgoletno in nepretrgano delo na prosvetnem področju in za zvestobo slovenski besedi in pesmi mu je letos podeljena Peterlinova nagrada.

Trst, 2. septembra 2012

Breda Susič

Ob 100. obletnici rojstva kulturnega delavca prof. Jožeta Peterlina

Slovenska prosveta, Radijski oder, Mladika, Društvo slovenskih izobražencev in Peterlinova družina so želeli z različnimi pobudami ovrednotiti lik in delo prof. Jožeta Peterlina ob 100-letnici njegovega rojstva. Tako je nastalo več pobud (nekatero so še v teku).

Prva pobuda je bila v soboto, 1. septembra 2012, in sicer okrogla miza letošnje 21. Drage mladih, ki je bila posvečena vrednotam, ki so predstavljale vodilo Peterlinovega dela. Že dan kasneje so organizatorji ŠD Drage tik pred začetkom uradnega programa, to se pravi pred predavanjem ministra za kulturo, izobraževanje in šport RS Žige Turka predstavili Peterlinov zbornik (Mladika, 2012) in svečano vročili prvo Peterlinovo nagrado (o tem poročamo ločeno). Ob tem so si obiskovalci ŠD Drage na prizorišču lahko ogledali pregledno fotografsko razstavo o življenju in delu Jožeta Peterlina.

Še pred vsem tem je nastala tudi spletna stran (sites.google.com/site/jozepeterlin2012) posvečena Peterlinu in napovedi dogodkov ter pobud posvečenih njegovi 100-letnici.

Nato je bil na vrsti »Peterlinov festival«. Slovenska prosveta, Mladika, Radijski oder in Finžgarjev dom, ki jih je Peterlin ustanovil, ob njih pa še Zveza cerkvenih pevskih zborov in res številna društva, ki so včlanjena v Slovensko prosveto, so se želeli ob omenjenem pomembnem jubileju s hvaležnostjo spomniti človeka, ki je daroval svoje življenje, čas in neverjetno ustvarjalnost za našo zamejsko skupnost. S svojim neutrudnim in zastonjskim delom v duhu demokratičnih, katoliških in domoljubnih vrednot na področju šolstva,

vsestranske vzgoje mladine, prosvetnega, kulturnega, gledališkega, publicističnega in društvenega življenja je zaznamoval in pustil sled v našem prostoru. O tem so želeli pričati društva in organizacije, ki so pristopili k pobudi in so vsak po svojih zmožnostih in željah prispevali z delavnicami, nastopi, pogovori. Vsak četrtek v mesecu septembru je tako v Finžgarjevem domu na Opčinah, prav na pobudo kulturnega društva, ki tam domuje, zaživel Festival z raznoliko in bogato ponudbo za otroke, mlade in odrasle.

Pas, ki je bil namenjen najmlajšim, je tako prvi dan festivala (6. septembra) doživel veliko odobravanje in številčen obisk, ko so ga z delavnico »Izdelajmo si lutko« izoblikovale najprej mlade animatorke Devinskega ustvarjalnega vrta (deluje v okviru devinskih pevskih zborov), nato pa – s predstavo »Heidi« v priredbi in režiji Lučke Peterlin – gledališka skupina Slovenski oder (ki deluje v sklopu Radijskega odra). Drugi festivalski dan (13. septembra) je bil za otroke v znamenju skupinskih plesov (delavnico je vodila Roberta Eneo za društvo Mladinski dom Boljunec) in predstave »Zavozlani konci«, ki jo je napisala in – skupaj z Anko Peterlin – režirala Lučka Peterlin, izvedli pa so jo gojenci Tečaja lepe govorice za najmlajše, ki ga je v lanske sezoni izpeljal Radijski oder. Tretji festivalski dan (20. septembra) so se številni otroci in njihovi starši pozabavali ob igri »Torta za mamo št. 4«. Predstavili so jo člani gledališke skupine »Tamara Petaros«, ki deluje v sklopu društva Finžgarjev dom. Igro je napisala Lučka Peterlin, režirala pa Manica Maver. Četrtek, 27. septembra, pa je bil za najmlajše obiskovalce Peterlinovega festivala nekoliko drugačen.

Tečaj pritrkovalcev (levo) in časnikarski krožek (desno).

Najprej so se vključili v delavnico »Spoznavanje prvih baletnih korakov«: Marjetka Kosovac iz je nato tudi vodila nastop malih baletk SKD Igo Gruden, za njimi pa se je začela zaključna zabava za otroke, ki so jo oblikovali ansambel U'openska mularija (SKD Finžgarjev dom) in animatorji ŠC Melanie Klein.

Pas, namenjen mladim so oblikovala društva Mladi v odkrivanju skupnih poti, Slovenski kulturni klub, mladinska priloga revije Mladika – Rast in Finžgarjev dom: ponudili so dve gledališki delavnici namenjeni višješolcem in eno za srednješolce ter še časnikarsko delavnico. Prvi dve so vodile Maruška Guštin, Helena Pertot in Patrizia Jurinčič, za tretjo se jim je pridružila še Manica Maver, časnikarsko delavnico pa sta vodila Neža Kravos in Jernej Šček. Vse delavnice so naletele na veliko zanimanja.

Mladim, pa tudi manj mladim, je bil namenjen tudi kratek tečaj za pritrkovalce, ki si ga je v sklopu festivala zamislila Zveza cerkvenih pevskih zborov. Tečaj v treh srečanjih, ki ga je vodil Martin Tul, je prisklinal lepo število udeležencev.

Izredno zanimiv in pester je bil tudi večerni program, ki je zopet dokazal, kako ustvarjalna in življenjska so naša društva. Njihovi protagonisti so bili namreč večinoma mladi, ki so se izkazali na različnih področjih. Prvi večer je bil tako posvečen instrumentalni glasbi, ko so se predstavili mladi člani Glasbene kambrce, ki jih v sklopu barkovljanskega kulturnega društva vodi Aleksandra Pertot. Drugi četrtek je bil v znamenju gledališča s komedijo »Razbojnice« v izvedbi dramske skupine Slovenskega kulturnega kluba in v režiji mladih Patrizie Jurinčič ter Maruške Guštin. Petje pa je označilo tretje četrtkovo srečanje. Pred polno dvorano sta večer namreč oblikovala dekleški pevski zbor Kraški slavček, ki deluje v okviru

SKD Igo Gruden iz Nabrežine in se je prvič predstavil v skupni zasedbi s pevkami dekleškega zbora Krasje iz Trebč, ter mešani pevski zbor Jacobus Gallus iz Trsta. Zadnji večer pa je bil zopet v domeni ljubiteljev gledališča, saj se je predstavila gledališka skupina Mladih v odkrivanju skupnih poti s tragikomično kriminalko »Soba št. 13«, ki jo je napisala in režirala Helena Pertot.

Pred večernim programom so organizatorji priredili tudi »Aperitiv s pogovorom« na različne teme. Tako so se prvi četrtek predstavniki zborov in društev včlanjenih v ZCPZ in SP pogovarjali o sodelovanju med organizacijami, drugi »Aperitiv« pa je organizirala zadruga Mladika in je bil posvečen pogovoru o bodočnosti in novih perspektivah revije Mladika. Zadnji četrtek so si predstavniki društev (izstopalo je

SPD Mačkolje in SKD Marij Kogoj iz Svetega Ivana) izmenjali mnenja in izkušnje na področju društvenega delovanja za ohranjanje ljudske-ga izročila in tradicij.

Peterlinov festival je odlično uspel, ne samo zaradi obiska, ki je bil – včasih bolj, včasih manj – zelo dober, kljub gostoti dogodkov, pač pa predvsem zaradi navdušenja in odličnega sodelovanja, ki se je v duhu »Peterlinovih vrednot« – ljubezni do slovenstva, zastojnega dela v korist skupnosti – vzpostavilo med organizatorji. To pa je bil tudi cilj in namen te pobude.

Peterlinovo obletnico bodo v nadaljevanju jeseni obeležili še z drugimi pobudami, naj omenimo predvsem radijski niz o življenju in delu Jožeta Peterlina, ki ga pripravlja Radijski oder in ki ga bo predvajal Radio Trst A.

Nastop mladih igralcev na odrskih deskah Finžgarjevega doma s predstavo »Zavozlani konci«.

Pripombe Tatjane Rejec k »Pojasnilom h Kriku mačehe« Boruta Rutarja

Kot je razvidno iz pisanja gospoda Boruta Rutarja »Pojasnila h Kriku mačehe«, objavljeno v peti številki letošnje Mladike, B. Rutar moje konkretne ugovore (v Mladiki št. 4) k njegovemu prikazu dogodkov in načinu razmišljanja v tej njegovi knjigi povsem ignorira in ne odgovarja niti na en moj konkreten očitke v zvezi z Rejcem. »Pričevanja o Tigru«, ki so izšla pri Slovenski matici leta 1996, vsebina te knjige, v kateri A. Rejec nazorno opiše svoje sodelovanje z angleškimi obveščevalnimi službami za Boruta Rutarja še vedno kratkomalo ne obstaja. Pač pa si izmisli, da nimam slabega odnosa samo do njega, ampak do vseh tigrovcev na splošno. Le moj slab odnos do tigrovcev – pravi – je razlog, da Tone Rutar svoje obsežne zbirke podatkov o delovanju TIGR-a, ki jih je v teku let zbral od tedaj še živ večih tigrovcev, ni izročil v objavo meni, ampak njemu in dr. Cencičevi.

Dejstva pa so povsem drugačna: Tone Rutar (1901–1996) je bil eden najbolj zvestih sodelavcev in prijateljev Bertija Rejca in bil eden od govornikov na njegovem pogrebu. Z njim in njegovo družino sem tako ostala v osebnih in pisnih prijateljskih stikih tudi po moževi smrti. Čim starejši je Tone Rutar postajal, bolj ga je skrbelo, kaj bo z njegovo zbirko, in mi ponovno prigovarjal, naj prevzamem njegov material za objavo. Jaz sem bila v tistem času kot jezikoslovka še pedagoško in znanstveno aktivna in vedela sem, da me v pokoju še čaka pisanje o mojem možu. Ob prevzemu materiala Rejčevega sodelavca in prijatelja bi prevzela še odgovornost za znanstveno obdelavo vsega TIGR-a s tigrovskega stališča. Ker sem se dobro zavedala svoje starosti in svoje jezikoslovno natančne miselnosti, nisem sprejela njegove ponudbe.

Svoj odnos do tigrovcev pa sem prvič jasno izrazila že leta 1979 v *Zalivu* (št. 3-4), ko sem med drugim o tigrovcih zapisala: »Nihče si s tem delom ni koval kariere, vsi so bili idealni ljudje. Med njimi ni bilo izdajalca, kot mi je moj mož pogosto poudaril. Tvegali so svojo existenco in svoje življenje pri tem delu. Vseh pa ni doletela ista usoda – eni so delali le nekaj let v svoji mladostni zagnanosti, drugi so vztrajali do konca. Vsak človek ima svoj značaj in svojo usodo in je vsako primerjanje in tehtanje zaslug odveč.

Svoje prvo obširnejše delo v zvezi s TIGR-om, »Pričevanja o Tigru«, katerega avtorji so bili Albert Rejec, Tone Černač in Jože Vadnjal in se bila jaz le urednica, sem posvetila »Vsem znanim in neznanim tigrovcem v spomin« in ne svojemu možu.

Mislim, da vem marsikaj o TIGR-u, se pa dobro zavedam, da še zdaleč ne vsega: sedem let sem na primorskem oddelku Inštituta za narodnostna vprašanja delila sobo z Rejcem, kjer smo se ukvarjali samo s Primorsko z vseh vidikov. Slišala sem večino pogovorov med dvema protagonistoma primorske polpretekle zgodovine Rejcem in dr. Čermeljem in vse pogovore, ki jih je imel Rejec s svojimi obiskovalci v dopoldanskem času. Kasneje kot Rejčeva žena je bilo nešteto prilik, ki so mi odstirale pogled v Rejčevo preteklost.

Borut Rutar pa pravilno sklepa, da mi Rejec ni povedal vsega o svojem ilegalnem delu, čeprav ima povsem napačne predstave o tem, kaj mi je zamolčal.

Nemčija in Velika Britanija sta bili v vojnem stanju od jeseni 1939 in Italija na strani Nemčije od junija 1940, Nemčija in Italija sta napadli Jugoslavijo aprila 1941. Še preden je Italija napadla Jugoslavijo, je Italija od marca od oktobra 1940 aretirala slovenske dejanske pa tudi potencialne gverilsko ali politično aktivne Slovence na svojem ozemlju, to se pravi tigrovce in netigrovce ter hkrati zahtevala od Jugoslavije, da stori isto z v Jugoslaviji živečimi z njimi aktivno povezanimi primorskimi emigranti. Aprila 1941 sta Nemčija in Italija brez vojne napovedi napadli Jugoslavijo, bombardirali so Beograd, v enem tednu je prišlo do zasedbe vse dežele in do kapitulacije. Italijani so po zasedbi aretirali še tiste aktivno proti njim delujoče emigrante, ki niso zbežali iz dežele ali poniknili v ilegalo. Na drugem tržaškem procesu decembra 1941 so jih hkrati z eno leto prej v Italiji živečimi aretiranci obsodili na smrt ali na dolgoletne ječe.

Ta nagla zasedba Slovenije brez omembe vrednih bojov je preprečila, da bi jugoslovanske utrdbe ob jugoslovansko-italijanski meji imele kakršnokoli aktivno funkcijo v obrambi domovine, in mi Rejec glede tega ni imel kaj zamolčevati. Pač pa mi mož ni pripovedoval in ga jaz tudi nisem spraševala o njegovem političnem delovanju v zvezah v letih 1939–1941 z zahodnimi zavezniki in o sodelovanju TIGR-a z obveščevalnimi službami na območju Maribora in Sušaka, kjer je bil verjetno Zelen še pomembnejši od Rejca, ki je odločilno vplival na idejne smernice njunega delovanja. O tem tudi tigrovci niso nič vedeli, tudi Tone Rutar ne, edino z Danilom Zelenom sta se pomenila o vsem.

Zato ne vidim smisla, da bi na morebitno nadaljnje pisanje gospoda Boruta Rutarja o tej zadevi še odgovarjala.

Izjava ob zapisu B. Rutarja h Kriku mačehe v Mladiki

Opozorjena sem bila na pisanje g. Boruta Rutarja v Mladiki (št. 5, 2012) pod naslovom »Pojasnila h Kriku mačehe«. Med drugim v njem omenja dokumentacijo o delovanju ilegalne organizacije TIGR, ki da so jo še živeči tigrovci predali njemu oz. dr. Miri Cencič (str. 21) in ne dr. Tatjani Rejec. Med njimi je bil gotovo eden najpomembnejših zbirateljev moj oče, tudi tigrovec, Anton Rutar (roj. 19. 11. 1901, umrl 13. 12. 1996) iz Nove Gorice. Zato želim izjaviti, da vem in lahko potrdim, da je moj oče že pred osamosvojitvijo Slovenije, ustno kakor tudi pisno, izrazil željo oz. prosil go. Tatjano Rejec, ženo pok. tigrovca Alberta Rejca, da ona uredi njegove zapiske in jih pripravi za objavo, saj je dobro poznala delovanje organizacije TIGR. Z očetom sem živela v skupnem gospodinjstvu do l. 1984, kasneje pa v isti hiši do njegove smrti in sem bila navzoča, ko je imel obiske, med katerimi so bili obiski najvidnejših tigrovcev, tudi družinskega prijatelja Alberta Rejca in njegove žene. Dr. Tatjana Rejec je tudi po moževi smrti večkrat prihajala k nam – k očetu, s katerim sta se pogovarjala, pregledovala in preverjala podatke o posameznih tigrovcih in o organizaciji TIGR.

Oče je gradivo zbiral in se srečeval z različnimi ljudmi, odkar pomnim iz svoje rane mladosti po letu 1950, intenzivneje in sistematično pa se je posvetil tej nalogi po upokojitvi leta 1964. Tako kot se je zgodaj, že na učiteljsku, odzval proti potujčevalnemu delovanju šolskega in političnega sistema fašistične Italije, je tudi po koncu 2. svetovne vojne občutil, da je pomembno obdobje ilegalne borbe primorskih ljudi za lasten obstoj in materino besedo zamolčano, o njem se je lahko govorilo le med zaupnimi ljudmi. Kot aktivni udeleženec ilegalnega boja proti raznarodovanju je hotel o tem času pridobiti čim več podatkov, predvsem skozi pričevanja akterjev:

organizatorjev TIGR-a, sodelavcev, borcev – da trpljenje, trud in prizadevanje teh ljudi ne bi šlo v pozabo in bi bilo pravilno ovrednoteno. To je zanj pomenilo dolgoletna poizvedovanja, iskanje sodelavcev, stalna dopisovanja in vzdrževanje stikov s še živečimi tigrovci in njihovimi družinami, kakor tudi nešteto poti po vsej Sloveniji in zamejstvu. To je pomenilo tudi angažiranje cele naše družine, ki je bila podrejena njegovemu poslanstvu: prevozi v razne kraje, pomoč pri pipravi člankov za objavo, čistopisi, prepisi in ne nazadnje tudi sprejemanje ljudi, ki so ga obiskovali z namenom, da mu dajo nove podatke iz svojega delovanja v TIGR-u. V zadnjih 10 letih njegovega življenja pa smo sprejemali predvsem obiske ljudi, ki so ilegalni boj in njega samega hoteli predstavljati javnosti ali pa so želeli od njega pridobiti zbrane podatke.

Kot je znano, je bila želja mojega očeta, da celotno dokumentacijo (zapise, dokumente in slikovni material), ki jo je zbral v zvezi z delovanjem organizacije TIGR, hrani Pokrajinski arhiv v Novi Gorici. Gradivo je arhivu izročil v letih od 1991 do 1996. Po podatkih arhiva gre za obsežno gradivo, 13 arhivskih škatel (l. Uršič: Bogata zapuščina Antona Rutarja – Primorska srečanja št. 191, 1997). V zadnjem obdobju svojega življenja, pa tudi vsa leta prej, je zapise in slike dobronamerno posojal raznim zainteresiranim osebam. Nekateri jih niso nikoli vrnil, sumil je, da so jih celo namerno uničili. Res je moj oče tudi Borutu Rutarju na njegovo prošnjo ali željo, kakor tudi gospe dr. Miri Cencič posodil oz. jima dal na vpogled nekatere dokumente, ki pa bi se morali že zdavnaj vrniti družini oz. spadajo tudi ti dokumenti v njegovo zapuščino v arhivu, da bo zbirka dokumentov v celoti na enem mestu kot njegovo življenjsko delo. Zato ob tej priliki prosim vse, ki imajo kakršnokoli očetovo pismo ali slikovno gradivo, da ga izročijo meni, če gre za družinske dokumente, oz. Pokrajinskemu arhivu v Novi Gorici, da ga arhivira k ostalim dokumentom v fond Antona Rutarja.

Mira Marija Bašljančič

POD ČRTO

BAZOVICA

Tudi letošnja proslava je mimo. In ne brez polemik. Žal se iz leta v leto večja potreba nekaterih, da bi to skupno proslavljanje usmerjali ideološko, če ne celo strankarsko. Nekateri so ugotavljali, da se proslave udeležuje vsako leto manj ljudi. Nihče pa se ne vpraša, zakaj. Gotovo temu botruje več razlogov, toda eden glavnih je vedno večja ideologizacija proslave,

ki si tega ne zasluži. Vsak ima pravico misliti in čutiti po svoje, a žrtev štirih bazoviških junakov družiti s pravicami istospolnih in izbrisanih je gotovo svojevrstno nategovanje. Tudi dosledna fratelančna izpeljava prireditve nima zveze s tigrovstvom in z ideali, za katere so padli štirje junaki.

Tako posiljevanje gotovo ne vodi v pravo smer. Zato naj se organizatorji vsakoletne slovesnosti vpraša-

jo, kaj želijo na Bazovici proslavljati: zgodovinski tragični dogodek ali današnja strankarska stališča in ideologije. Tigrovcem obešati ideološke simbole od rdečih zastav do rdeče zvezde gotovo ni na mestu. Saj so padli leta 1930 in ne leta 1945.

Tako mešanje simbolov in vsiljenih ideoloških izbir ne spada na skupno proslavo. Če pa kdo želi imeti »svojo« proslavo, naj to jasno pove.

SPOMINI MILOŠA VAUHNIKA

Miloš
Vauhnik
PE-FAU
IN XX.
STOLETJE

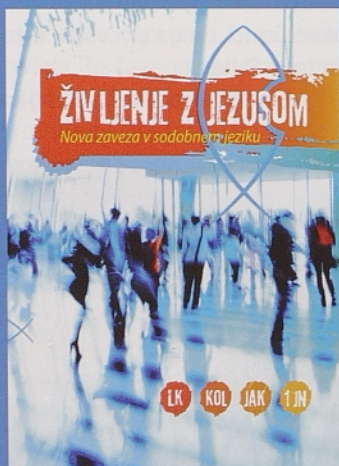
Pri Založništvu Jutro v Ljubljani je na 544 straneh večjega formata izšla nova izdaja spominov štajerskega odvetnika in liberalnega politika, po vojni pa političnega emigranta, časnikarja in publicista v Rimu in Nemčiji dr. Miloša Vauhnika (1895–1983) z naslovom *Pe-fau in dvajseto stoletje*. V skrajšani in lektorirani obliki so spomini izšli v dveh zvezkih pri Goriški Mohorjevi družbi že v letih 1988 in 1989.

Kot piše založnik in urednik knjige Stanislav Kodrič v spremni besedi *Nekaj misli o knjigi*, je bil tokrat uporabljen celotni izvorni tipkopis, tako da zdaj niso v ospredju spomini na Avstro-Ogrsko, I. svetovno vojno, življenje v prvi Jugoslaviji, vojnem in povojnem času, temveč ima veliko težo avtorjev kritični politični opis 20. stoletja in njegovih totalitarizmov.

Knjiga, ki je bogato ilustrirana, pa prinaša še tri pričevanja o avtorju. Prvega je napisala hčerka Štefka Vauhnik Mikluš iz Berlina, drugega Vlado Bevc iz ZDA, čigar starši so bili dobri Miloševi prijatelji in sodelavci, tretjega časnikar Ivo Jevnikar iz Trsta, ki je v svojem raziskovanju polpreteklosti stopil v stik tudi z Milošem Vauhnikom.

Knjigo so 18. septembra predstavili v dvorani Svetovnega slovenskega kongresa v Ljubljani, kjer so spregovorili Štefka Vauhnik Mikluš, Jože Dežman, Jože Rant in založnik Stanislav Kodrič, 20. septembra pa v Glazerjevi dvorani Univerzitetne knjižnice v Mariboru, kjer je ob Kodriču in Vauhnikovi spregovoril še zgodovinar Stanislav Kocutar.

Sveto Pismo v pogovorni slovenščini

Svetopisemska družba Slovenije (Ul. Janeza Pavla II. 13, Ljubljana) in Društvo SKAM (Skupnost katoliške mladine Slovenije) sta v 12.000 izvodih po zelo zmerni ceni izdala prvi zvezek novega prevoda Svetega pisma Nove zaveze, ki nosi naslov *Življenje z Jezusom, Nova zaveza v sodobnem jeziku*. V njem najdemo Lukov evangelij, Pavlovo pismo Kološanom, Jakobovo pismo in Janezovo prvo pismo.

Novost izdaje je v tem, da gre za prevod v sodobno slovenščino, ki je pozorna predvsem na smisel, in ne na tradicionalno svetopisemsko izrazje. Kot pravijo izdajatelji, gre za prvi radikalno dinamični prevod Svetega pisma v slovenski jezik.

Projekt prevoda svetopisemskih besedil za mlade in take, ki v cerkvi niso doma, poteka v sodelovanju s Slovenskim katehetskim uradom.

Besedila so pripravili Matjaž Črnivec, Janez Jeromen ml. in p. Jernej Kurinčič. Eksegetski pregled prevoda je opravil biblicist Marijan Peklaj, Lukov evangelij pa so pregledali še drugi strokovnjaki, tudi iz drugih

krščanskih Cerkva. Jezikovni pregled je opravil Jože Kurinčič.

Ker gre za pilotski načrt, pobudniki vabijo uporabnike, naj jim sporočijo predloge za popravke in izboljšave besedila. Besedila in njihova zadnja različica so v več elektronskih formatih brezplačno na voljo na spletni strani: <http://zivo.svetopismo.si>

Skavtski tabori

Dva posnetka s taborov tržaških skavtov v Zagonu pri Postojni.

Slovenska zamejska skavtska organizacija je poleti izpeljala osem taborov: tri za volčiče in volkuljice (enega za goriški del organizacije, dva za Tržaško), dva za izvidnike in vodnice (za Tržaško in Goriško) in tri potobvalne tabore za novince roverje in popotnice (dva zatržaške in enega za goriške). Vsi tabori so bili v Sloveniji, izmed potovalnih taborov pa je bil eden na Hrvaškem, eden pa v Piemontu.

Tako tržaški kot goriški skavti in skavtinje so imeli letos skupno jurjevanje, in to v znamenju 60-letnice slovenskega skavtizma med Slovenci v Italiji, ki se je rodil oktobra 1951 v tržaškem predmestju Škedenj, in 35-letnice sedanjega ustroja v okviru Slovenske zamejske skavtske organizacije. Jurjevanje je bilo na Plešivem pri Krminu, motil pa ga je dež. Obljubilo je 10 volčičev in volkuljic ter 17 izvidnikov in vodnic z Goriškega ter 21 volčičev in volkuljic, 23 izvidnikov in vodnic ter 1 rover s Tržaškega.

Izšla je tudi bogata številka glasila Jambor, ki je začel izhajati kot mesečnik v delovnem letu 1971-72, a zadnja leta izhaja le občasno.

LANUS

V okviru praznovanj svoje 60-letnice je društvo Slovenska vas iz četrti Lanus v Buenos Airesu 26. maja v dvorani Hladnikovega doma pripravilo krstno predstavo in predstavitev zgodbene Utrip, Glasbena povest za otroke vseh starosti. Gre za muzikal Magdalene Jerman in Martina Sušnika, ki nista poklicna glasbenika, v delu pa poudarjata nujnost zvestobe samemu sebi in lastnemu poslanstvu, iskanje globine in pospeševanje Svetlobe v svetu.

SPOMIN NA MSGR. FRANCA RUPNIKA

Na steni cerkve v Sp. Idriji so 15. avgusta odkrili ploščo v spomin na duhovnika Franca Rupnika (1924–2004) iz Zadloga pri Črnem Vrhu. V tistem kraju je pastiral 24 let, nato pa je bil 30 let župnik in dekan v Kobaridu. Zelo se je zavzemal tudi za žive stike s Slovenci v Italiji, zlasti v Benečiji, in pisal o zgodovinskih ter aktualnih vprašanjih.

VILENICA 2012

Nagrada 27. mednarodnega literarnega festivala Vilenica je prejel na Kosovu rojeni srbski pisatelj judovskega rodu David Albahari, ki od leta 1994 živi v Kanadi.

Štipendijo Srednjeevropske pobude je prejela Ajla Terzić iz Bosne - Hercegovine, Kristal Vilenice pa bolgarski književnik, časnikar in založnik Rumen Leonidov.

Festival, ki je obsegal številna srečanja in prireditve tudi v širšem prostoru (enega izmed predvečerov sta 4. septembra v Kraški hiši in Repnu oblikovala koroška pisateljica Maja Haderlap in tržaški pesnik Miroslav Košuta v pogovoru s tržaškim pesnikom Markom Kravosom), prirejata Društvo slovenskih pisateljev in Kulturno društvo Vilenica. Letos se ga je udeležilo več kot 40 avtorjev z vsega sveta. Posvečen je bil križiščem evropske književnosti in književnikom kot nomadom.

8. ČLEN

Italijanski državni zaščitni zakon za Slovence v 8. členu govori o pravici do rabe slovenščine v odnosih z javnimi oblastmi. Paritetni odbor, ki izhaja iz omenjenega zakona, je pred časom naročil Slovenskemu raziskovalnemu inštitutu v Trstu, da preuči dejansko izvajanje teh določb. Študijo so 14. septembra v Trstu predstavili javnosti sedanja predsednica odbora Jole Namor in njen predhodnik Bojan Brezigar, za SLORI pa raziskovalca Emidij Susić in Zaira Vidali.

64. MARIJANSKI SHOD

Na Opčinah je bil 9. septembra 64. Marijanski shod s procesijo po vasi in slovesnim somaševanjem. Oboje je letos vodil predsednik Duhovske zveze, slovenski dušni pastir v Škedenju Dušan Jakomin.

Geslo shoda je bilo: »Blagor ji, ki je verovala.«

PICCOLOMINI IN LJUBLJANA

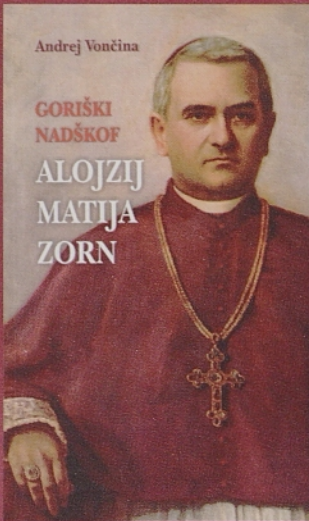
V stolnici v Ljubljani je bilo 6. septembra slovesno somaševanje ob 550-letnici ljubljanske škofije. Še pred tem je nadškof Anton Stres v Galeriji Družina odprl razstavo Silvio Piccolomini in slovenske dežele, ki jo je pripravila tržaška šolnica Branka Sulčič.

V Toskani rojeni humanist, pesnik, pisatelj in diplomat Enea Silvio Piccolomini, ki je bil med drugim leta 1447 imenovan za tržaškega škofa, je namreč kot papež Pij II. 6. septembra 1462 potrdil ustanovitev ljubljanske škofije, kot jo je 6. decembra 1461 z zlato bulo začrtil cesar Friderik III. Pred tem je osrednji del današnje Slovenije sodil pod oglejski patriarhat. Novost je korenito vplivala na nadaljnji razvoj ne le cerkvenega, temveč tudi političnega in kulturnega življenja Slovencev.

V Ljubljani se je že decembra lani začelo jubilejno leto s številnimi pobudami, razstavami in publikacijami. Razstavo o Piccolominiu je prof. Sulčičeva najprej postavila na Repentabru v času velikega šmarna. V Ljubljani je zgodovinar France Martin Dolinar ob odprtju umestil Piccolominiu v takratne slovenske razmere, ki jih je poznejši papež dobro poznal.

VIPAVSKE ZGODBE

Krajevna skupnost Vipava je založila 2. izdajo zbornika Življenje ob trti in kršinu, Življenjska pričevanja krajanov iz Vipave in okolice. Uredilka sta ga domača kulturna delavka Magda Rodman in etnologinja Marija Makarovič. Če je bilo v prvi izdaji iz leta 2000 objavljenih 27 življenjskih zgodb starejših Vipavcev, jih je tokrat še 17 več.

NADŠKOF ZORN

Pri Goriški Mohorjevi družbi je izšla dopolnjena diplomatska naloga mladega duhovnika koprške škofije Andreja Vončine Goriški nadškof Alojzij Matija Zorn, življenje in delo s posebnim poudarkom na njegovem političnem delovanju. Spremno besedo je napisal zgodovinar Renato Podbersič ml.

Nadškof Zorn (1834–97) je bil doma iz Prvačine, tako kot avtor knjige, in prvi domači slovenski goriški nadškof.

MUZEJ V BARDU

V Bardu v Terski dolini so 2. septembra ponovno odprli Etnografski muzej, ki sta ga sicer Franco Bobbero in Lino Cher začela oblikovati že tri leta pred rušilnim potresom iz leta 1976 in je bil s pomočjo Goriškega muzeja iz Kromberka ponovno odprt leta 1981, vendar je bil zadnja leta zaprt in potreben temeljite obnove. Tudi pri njej je pomagal Goriški muzej, ki je restavriral nad 400 eksponatov.

Ob odprtju so spregovorili duša muzeja, predsednik Centra za kulturne raziskave prof. Viljem Černo, direktor Goriškega muzeja Andrej Malnič in predsednica Inštituta za slovensko kulturo iz Špetra Bruna Dorbolò. Zbirko je blagoslovil župnik Renzo Calligaro, zapel pa je zbor Gallus iz Kranja.

IMRE JEREBCIČ ODLIKOVAN

Generalni tajnik Slovenske karitas Imre Jerebič je prejel visoko državno odlikovanje. Predsednik Danilo Türk mu je 20. septembra vročil Red za zasluge, ki ga je prejel za požrtvovalno in uspešno delo pri uresničevanju človekoljubnega poslanstva Slovenske karitas. V dveh desetletjih je odigral ključno vlogo, da je nastalo več kot 430 krajevnih enot Karitasa z 11.000 prostovoljci in več zavodov, ki nudijo strokovno zahtevnejšo pomoč, predvsem materam, ženskam, ki so žrtve nasilja, in odvisnikom. Katoliška človekoljubna organizacija pomaga več kot 150.000 ljudem v stiski.

Jerebič je dejaven tudi v strokovnih forumih in je bil med glavnimi oblikovalci dokumenta o etičnih načelih na področju socialnega varstva.

Znamki za Ivana Rudolfa

Ob 50-letnici smrti časnikarja in politika Ivana Rudolfa (1898–1962) so v Trstu poskrbeli za izdajo tako razglednice z njegovim portretom kot dveh »osebnih poštinskih znamk«, kot jih po naročilu za zasebnike, a polnoveljavno izdaja Pošta Slovenije. Zapis na razglednici poudarja zlasti boj za narodne pravice tako v vrstah Maistrovih borcev kot v Tigru in pri organiziranju primorskih prostovoljcev med vojno v Afriki.

Poletni seminar ZCPZ

Zaključni nastop v hali hotela v Laškem (levo) in obisk morišča Barbara Rov v bližini Laškega

Letošnji poletni seminar Zveze cerkvenih pevskih zborov iz Trsta je bil od 5. do 11. avgusta v Laškem. Seminar, ki so ga prvič izvedli leta 1970, je privabil kakih sto udeležencev. Ločeno so vadili pevci (mešani zbor, mladinski zbor in zbor najmlajših, mentorji: Mirko Ferlan, Helena Fojkar Zupančič, Renata Vereš in Marja Feinig Tavčar) in organisti (mentor: Gregor Klančič).

Veliko je bilo tudi izletov, obiskov in družabnosti. Organisti so javno nastopili 9. avgusta, ko je udeležencem maševal celjski škof Stanislav Lipovšek, naslednjega dne pa so zbori nastopili med mašo, ki sta jo darovala domači župnik Rok Metličar in msgr. Franc Vončina iz Trsta, nato je bil še koncert v hotelski hali, kjer je prisotne nagovoril tudi župan Franc Zdolšek.

Spomin na Andreja Uršiča

(foto Miran Mihelič)

Ob 65-letnici ugrabitve in poznejše skrivnostne smrti politika in časnikarja Andreja (Slavka) Uršiča je bila 8. septembra v Kobaridu spominska svečanost v priredbi Krožka Anton Gregorčič iz Gorice. Prisotni so se zbrali pred ploščo v spomin na brata Rudolfa in Andreja Uršiča, ki sta jo na njuni rojstni hiši na Trgu svobode leta 2001 postavila Društvo TIGR in Občina Kobarid.

Zapel je domači Oktet Simon Gregorčič, pozdravili so županja Darja Hauptman, predstavnik prirediteljev Marjan Terpin in predsednik Sveta

slovenskih organizacij Drago Štoka. O borcu za demokracijo, ki je postal žrtev jugoslovanskega komunističnega režima, je imel daljši poseg deželni tajnik Slovenske skupnosti Damijan Terpin, slavnostni govornik, časnikar Ivo Jevnikar iz Trsta pa je predstavil Uršiča in njegov čas ter iskanje njegovih sledov. Prebral je tudi nekaj odlomkov iz Uršičevih znamenitih Misli o demokraciji in opozoril na nauk, ki izhaja iz tragedije, ki se je za Uršiča začela med Starim Selom in Kobaridom 31. avgusta 1947.

Aktualni knjigi Ivana Štuheca in Antona Jamnika

V zadnjih mesecih sta pri založbi Družina v Ljubljani izšli zbirki na aktualnost vezanih esejev, predavanj in komentarjev dveh bistrih in vidnih predstavnikov slovenske Cerkve, ki ju k objavi ali nastopu radi vabijo tudi laični tiskani in elektronski mediji v Sloveniji.

Ljubljanski pomožni škof in profesor filozofije na Teološki fakulteti v Ljubljani Anton Jamnik je izdal knjigo Med vagabundom in romarjem, Pogledi na slovensko samostojnost, liberalizem, vero in etiko.

Profesor moralne teologije in direktor Zavoda Antona Martina Slomška v Mariboru Ivan J. Štuhec pa je izdal knjigo Veter v megli, Komentarji in predavanja, 2000–2012.

MONOGRAFIJA O SLIKARJU JOŽEFU TOMINCU

Fundacija Tržaške hranilnice je z lansko letnico kot 13. zvezek svoje zbirke Collana d'Arte izdala monografijo goriškega umetnostnega kritika Saše Quinzija o slikarju Jožefu Tomincu (Gorica, 1790 – Gradišče pri Prvačini, 1866): Alessandro Quinzi – Giuseppe Tominz. Gre za bogato publikacijo na 302 straneh, ki obsega študijo o slikarju, katalog njegovih del, izbor iz njegove korespondence in pa izbor zapisov likovnih kritikov in zgodovinarjev o Tomincu in njegovi ustvarjalnosti.

UMRL DARE KRISTAN

V Torontu je 9. junija umrl glavni in odgovorni urednik slovenske radijske oddaje Glas kanadskih Slovencev Dare Kristan. Rodil se je v Kranju leta 1953, diplomiral iz ekonomije v Ljubljani in se zaposlil v tovarni Sava. Leta 1989 leta se je z družino preselil v Kanado in postal glavni zastopnik Save za Kanado in ZDA. Rad se je pridružil sodelavcem ravno osnovane radijske ure in bil sprva napovedovalec. V naslednjih letih je veliko pripomogel k reorganizaciji radia, uvedbi nove tehnologije in krepitvi vloge tega medija, tudi med mladimi.

SLOVENESEFEST

Od 13. do 15. julija je bil v vasi Slovenske narodne podporne jednote (SNPJ), ki se je začela razvijati leta 1965 kot rekreacijski center v dolini Enon v Pensilvaniji, od leta 1977 pa je uradna, najmanjša občina v ZDA, 31. SloveneFest. Udeležilo se ga je kakih 5.000 ljudi.

SNPJ, ki so jo leta 1904 ustanovili »napredni« Slovinci v ZDA, šteje še vedno 40.000 članov. V svoji vasi imajo poleg društvenih prostorov kakih 50 počitniških hišic, bazen in športne objekte ter pravo jezerce z ribami.

ANDREJ KOSIČ V DEŽELNEM SVETU

V prostorih deželnega sveta Furlanije Julijske krajine v Trstu so 27. junija odprli veliko razstavo goriškega akvarelista Andreja Kosiča z dvojezičnim naslovom Moja dežela, moj svet. Na ogled je bila do nastopa jeseni. Dvojezičen je tudi bogati katalog, ki je izšel ob tej priložnosti.

O Kosičevem ustvarjanju je spregovorila umetnostna zgodovinarica Verena Koršič Zorn, prisotne pa sta nagovorila še predsednik deželnega sveta Maurizio Franz in svetovalec Slovenske skupnosti Igor Gabrovec.

STIČNA MLADIH

Več kot 5.000 mladih se je 15. septembra v Stični udeležilo 31. mladinskega verskega srečanja ob začetku novega delovnega leta Stična mladih. Geslo festivala, ki ga prireja Skupnost katoliške mladine (SKAM), je letos bilo: »Veselite se v Gospodu, zmeraj!«

Mladi so se razdelili v številne delovne skupine. Eno izmed najbolj obiskanih je oblikoval spreobrnjeni nekdanji gangster iz Londona John Pridmore, katerega knjigo so izdali tudi že v slovenskem prevodu.

Somaševanje je vodil celjski škof Stanislav Lipovšek, mlade pa je pri maši med drugimi nagovoril vodja sekcije za mlade pri Papeškem svetu za laike p. Eric Jacquinet.

PRAZNIK PRIMORSKE

Za letošnji državni praznik ob 65-letnici združitve Primorske z glavnino slovenskega naroda v mejah Jugoslavije (izraz »vrnitev k matični domovini« je zelo netočen!) zaradi varčevalnih ukrepov ni bila predvidena državna proslava. Zato jo je 15. septembra pripravila občina Koper v sodelovanju z vsemi primorskimi združenji iz Zveze združenj borcev za vrednote NOB in na njej kritik na račun vlade ni manjkalo.

Slavnostni govornik je bil predsednik republike Danilo Türk, med ostalimi govorniki pa je bil tudi predstavnik Vsedržavnega združenja partizanov Italije, nekdanji dolinski župan Edvin Švab. Proslava je bila vključena v celodnevni spored, ki je imel tudi svoj rekreacijski in dobrodelni del, režirala pa ga je Katja Pegan.

VATIKANSKI RADIO

Radio Vatikan je s 1. julijem prenehal oddajati preko kratkih valov v Evropo in obe Ameriki. Slovenska oddaja je v Rimu še vedno slišna, v Sloveniji pa jo večina ljudi posluša na UKV (FM) frekvencah preko Radia Ognjišče. Posluša se lahko tudi preko satelita ali spletne strani www.radiovaticana.org (Slovenščina).

Kot je sporočil odgovorni urednik Slovenskega programa Radia Vatikan p. Ivan Herceg, pa vodstvo radia (slo-ven@vativradio.va) sklepa tudi brezplačne pogodbe z lokalnimi radijskimi postajami, če bi bile slovenske skupnosti kjerkoli po svetu zainteresirane za neposredno poslušanje slovenskih oddaj po radiu.

SREČANJI NA SV. VIŠARJAH

Na Sv. Višarjah je bilo 5. avgusta 24. Romanje treh Slovenij. Letošnji predavatelj je bil predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti Jože Trontelj. V kulturnem sporedu so nastopili mešani cerkveni zbor iz Podbrezj in tri mlade koroške pesnice. V svetišču je somaševanje vodil upokojeni koprski škof Metod Pirih.

Na Sv. Višarjah je bilo 18. avgusta še 30. Srečanje treh dežel, s katerim so začeli videmski nadškof Battisti, ljubljanski nadškof Šuštar in celovski škof Kapellari leta 1982. Somaševanje je bilo v petih jezikih, vodil pa ga je videmski nadškof Mazzonato. Odslej bodo Srečanja treh dežel vsako tretje leto, in to vedno na Sv. Višarjah.

KIP ZA JOSIPA GORUPA

V Slavini so 15. avgusta ob letošnji stoletnici smrti odkrili doprsni kip domačemu gospodarstveniku, dobrotniku in mecenu Josipu Gorupu pl. Slavinjskemu, ki je delal predvsem v Trstu in na Reki, kjer je tudi pokopan.

Kip je izdelala akademska kiparka Miladi Makuc Semion. Slavnostni govor je imel državni sekretar Aleksander Zorn, spregovorili pa so še postojnski župan Jernej Verbič, predsednik Krajevne skupnosti Janko Boštjančič, ki si že vrsto let prizadeva za ovrednotenje tako Josipa Gorupa kot njegovega strica Janeza Kalistra, in predstavnik Slovencev na Reki Boris Rejec.

Knjiga o Radi

Ob župnijskem prazniku sv. Roka so v Nabrežini 12. avgusta predavali najnovejšo knjigo pisatelja Borisa Pahorja, ki je 26. avgusta praznoval 99. rojstni dan. Gre za dnevnik iz let 2009-11, ki je nastajal ob bolezni in smrti Pahorjeve žene, ki je tudi njen glavni junak, pisatelj pa seveda ob tem obravnava še vrsto vedno aktualnih narodnih, političnih in idejnih vprašanj. Novo delo, ki nosi naslov Knjiga o Radi, je izšlo pri Cankarjevi založbi v Ljubljani.

Skoraj sočasno je pri založbi Zandonai v Roveretu izšla dopolnjena izdaja prevoda Pahorjevega romana Vila ob jezeru v italijanščino (La villa sul lago), ki ga je opravila Marija Kacin.

PRVA SVETOVNA VOJNA PRI NAS

V Umetnostnem in kulturnem centru Skerk v Trnovci so 20. julija odprli razstavo uniform, vojaških predmetov, granat in več kot 300 povečanih fotografij iz časa prve svetovne vojne. Pod naslovom Prva svetovna vojna pri nas jo je pripravilo novonastalo društvo Hermada – Vojaki in civilisti. Podčrtati želi zlasti trpljenje civilnega prebivalstva na fronti.

Izšel je tudi bogat dvojezični katalog.

BENEŠKI IZSELJENCI

V Špetru se je 27. julija začel 15. kongres Zveze slovenskih izseljencev Furlanije Julijske krajine Slovenci po svetu. Nadaljeval se je naslednjega dne v Čedadu, medtem ko je bil 29. julija Praznik emigranta v Bardu.

Za predsednika zveze je bil potrjen Dante Del Medico, za podpredsednico Graziella Coren, za ravnatelja pa Renzo Mattelig.

Geslo kongresa se je glasilo Investicija v rast in upanje. Poudarek je bil na delu s tretjo in četrto generacijo izseljencev, ki se seveda nimajo več za izseljence. Kar ni uspelo fašizmu, je poudaril predsednik, je uspelo povojni Italiji: dve tretjini Benečanov živita razpršeni po svetu.

Ob Prazniku emigranta je izšla knjiga Po poteh sveta, ki prinaša 40 življenjskih pripovedi beneških, a tudi drugih slovenskih izseljencev v narečju, knjižni slovenščini ali tujem jeziku s prevodom v italijanščino ali angleščino.

Ravno 29. julija pa je po dolgi bolezni umrl Marko Petrič (Petrigh), ki je bil oktobra v švicarskem mestu Orbe med devetimi ustanovitelji zveze, ki se je takrat imenovala Zveza beneških izseljencev. Bil je njen prvi predsednik in pridobil si je velike zasluge za njen hitri razmah. Kot zidar je 20 let delal v Švici, nato v Nemčiji, Avstriji in Franciji. Zadnja leta je živel v Ahtnu.

KAKO SREČATI DRUGEGA

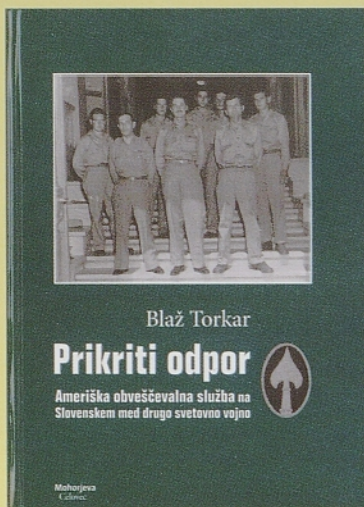
Tako bi lahko prevedli italijanski naslov knjižnega prvenca tržaških zakoncev in psihosocialnih svetovalcev Adama Selja in Kristine Martelanc (*Adam Seli – Kristina Martelanc, Come incontrare l'altro, La consulenza psico-sociale*), ki je izšel pri milanski založbi Paoline.

Knjiga, ki je prežeta s krščanskim pogledom na življenje, je teoretskega in praktičnega značaja obenem, zajema iz študija in izkušenj obeh piscev in njunih znancev, dotika se splošnih problemov našega časa in pa posebnih problemov našega prostora, recimo trpljenja Slovencev zaradi težavnega narodnostnega sožitja.

PRIKRITI ODPOR

Pri Mohorjevi v Celovcu so izdali doktorsko disertacijo mladega vojaškega zgodovinarja in kustosa v Vojaškem muzeju Slovenske vojske Blaža Torkarja iz Tolmina (roj. 1981) *Prikriti odpor*. Gre za doslej najpopolnejši, na slovenskih, ameriških in britanskih arhivskih virih zasnovani prikaz delovanja ameriške obveščevalne službe OSS (Office of Strategic Services – Urad za strateške študije) na Slovenskem med drugo svetovno vojno.

Ob splošnem opisu značaja in dela OSS avtor analizira posamezne ameriške misije na slovenskem in na sosednjih območjih, popisuje slovenske padalce ameriških misij, a tudi druge slovenske sodelavce OSS, njihovo usodo in odnos slovenskih partizanskih oblasti do njih in do zahodnih misij sploh.

REPENTABOR – ŠKOFIJSKO SVETIŠČE

Tržaški škof msgr. Giampaolo Crepaldi je cerkev Blažene Device Marije Vnebovzete na Repentabru med slovesnim somaševanjem 15. avgusta povzdignil v škofijsko svetišče. Že 21. januarja je župnijo povzdignil v nadžupnijo, zdaj pa je cerkvi dal naslov, ki odraža dejansko stanje in približljivost te božjepotne točke. Posebej je poudaril, da je svetišče namenjeno zlasti požitvi verskega življenja slovenskega dela škofije.

V skladu s cerkveno zakonodajo je naslov svetišča mišljen v širšem, ne strogo pravnem smislu, tako da ostaja cerkev sedež in skrb domače župnije, rektor svetišča pa je postal župnik Anton Bedenčič, ki je sicer tudi dekan in škofov vikar za Slovence v tržaški škofiji.

Ob letošnjem velikem šmarnu so se med večdnevni praznovanjem na Repentabru spomnili tudi 500-letnice sedanje cerkve, ki jo je leta 1512 posvetil škof Bonomo. Leta 1764 so stavbo temeljito prenovili in povečali, o Marijini cerkvi na Repentabru pa govori že listina iz leta 1316.

BAZOVICA 2012

Tudi letošnje proslave ob obletnici ustrelitve bazoviških junakov so obsegale celo vrsto spominskih prireditev in kulturnih pobud.

Na proslavi na bazovski gmajni, ki jo je vodil predsednik Odbora za proslavo bazoviških žrtev pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu Milan Pahor, so 9. septembra spregovorili ministrica za Slovence v zamejstvu in po svetu Ljudmila Novak, zgodovinar Franco Cecotti iz Trsta in javni delavec Igor Komel iz Gorice.

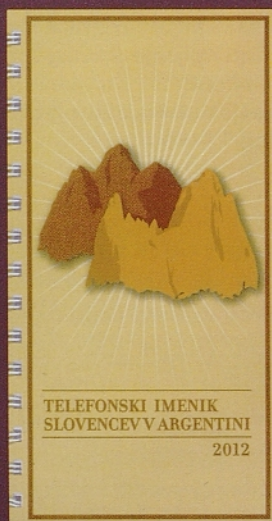
Pred grobom štirih junakov pri Sv. Ani v Trstu je spregovoril časnikar Peter Verč, pred spomenikom v Kranju županja iz Sovodenj Alenka Florenin, po zadušnici v bazovski župnijski cerkvi pa tržaški odvetnik, sicer pa pokrajinski tajnik Slovenske skupnosti Peter Močnik.

Letošnja proslava je dobila svojski odmev zaradi neljubih dogodkov na gmajni, ko je skupina udeležencev glasno izražala nezadovoljstvo s prisotnostjo ministrice sedanje slovenske vlade, kar je vzbudilo polemike in napoveduje tudi širše razčiščevanje.

Telefonski imenik iz Argentine

Krovna organizacija slovenske skupnosti v Argentini Zedinjena Slovenija je izdala zelo koristno in lepo oblikovano priročno knjigo *Telefonski imenik Slovencev v Argentini 2012*. Po 12 letih je tako oživila sorodno publikacijo Slovenski telefonski imenik, ki jo je od leta 1966 do 2000 večkrat izdala Kreditna zadruga SLOGA. Ta je doživela žalosten zaton in ni več nikjer omenjena.

Knjižica uvodoma tudi s poštami in večkrat elektronskimi naslovi navaja slovenske ustanove in domove v Argentini, izseljenske ustanove v Sloveniji, slovenske škofije, katoliške misije po Evropi, izbor slovenskih ustanov po svetu, slovenska veleposlaništva in konzulate v Argentini, Južni Ameriki in po svetu, argentinske konzulate po svetu in druge koristne podatke. Osrednji del predstavlja Osebni imenik, ki prinaša priimke, imena in telefonske številke Slovencev v Argentini. Veliko skromnejši je telefonski imenik argentinskih Slovencev, ki so se preselili v domovino ali drugam po svetu, za konec pa je na rumenih straneh objavljen Strokovni in trgovski del z imeni, poštami in elektronskimi naslovi ter telefonskimi številkami slovenskih profesionalcev ter podjetij, razdeljenih po strokah.

P. CORTESE: DODATNI POSTOPEK

V letih 2002–03 je tekel v Trstu škofijski del postopka za razglasitev mučeniškega minorita p. Placida Corteseja za blaženega. Slovesni sklep procesa, ki ga je v imenu škofa msgr. Ravignanija vodil prof. Ettore Malnati, je bil 15. oktobra 2003 v Rižarni. Tam so nacisti domnevno sežgali njegovo truplo po nečloveškem mučenju in smrti na sedežu gestapa na Oberdan-kovem trgu v Trstu.

Na kongregaciji za zadeve svetnikov v Rimu so sicer potrdili veljavnost in pravilnost postopka, vendar so zahtevali poglobitev preiskave, ki je bila usmerjena v dokazovanje »mučeništva zaradi ljubezni do bližnjega«, še v smeri junaških kreposti tega božjega služabnika. Zato je sedanji tržaški škof msgr. Crepaldi 18. junija letos obnovil škofijski del beatifikacijskega postopka in imenoval novo cerkveno sodišče. Kot škofov delegat oz. predsednik sodišča je bil potrjen msgr. Ettore Malnati. Potrjen je bil tudi notar br. Sergio Reschiglian, nova pa sta pravdnik Luigi Tonon in notarjev namestnik Claudio Fedele. Vicepostulator minorit p. Tito Magnani je predložil seznam nekaterih že zaslišanih ali novih prič. Dodatni postopek je v bistvu že dokončan in bi se moral slovesno skleniti v mesecu oktobru.

Šola: velik porast prvošolčkov

V prvih razredih slovenskih osnovnih šol na Tržaškem in Goriškem ter dvojezične šole v Špetru v videmski pokrajini je v novem šolskem letu 2012–13 skupno 368 otrok (lani jih je bilo 286).

Kljub objektivno nizkim številka je zelo razveseljav občutni porast tako na Tržaškem (letos 202 prvošolčka, lani jih je bilo 155) kot na Goriškem (letos 142, lani 106), medtem ko je število prvošolčkov v Špetru stabilno (letos 24, lani 25).

Po podatkih z dne 13. septembra 2012, ki se lahko še nekoliko spremenijo, je v naših osnovnih, srednjih in višjih srednjih šolah letos skupno 3.173 učencev in dijakov (lani 3.066): 1.832 na Tržaškem (lani 1.792), 1.176 na Goriškem (lani 1.116) in 165 v Špetru (lani 158).

V osnovnih šolah je skupno 1.618 šolarjev (893 na Tržaškem, 603 na Goriškem in 119 v Špetru), v srednjih 780 (440 na Tržaškem, 294 na Goriškem in 46 v Špetru), v višjih srednjih šolah pa 788 dijakov (499 v Trstu in 279 v Gorici, medtem ko v videmski pokrajini ni slovenskih ali dvojezičnih zavodov). Na vseh stopnjah z izjemo tržaških višjih srednjih šol je število vpisanih višje od lanskega.

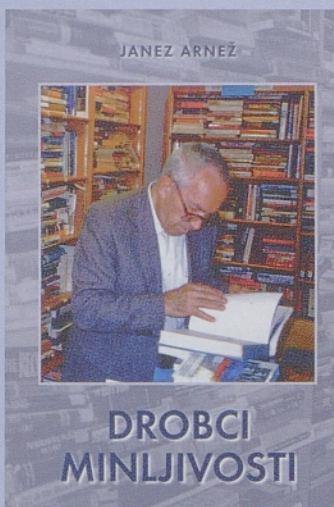
V slovenskih otroških vrtcih, ki ne sodijo k obveznemu šolstvu, je letos 1.117 otrok (na Tržaškem 510 v državnih in 114 v občinskih vrtcih, na Goriškem 430, v Špetru 63 otrok).

Vseh otrok in mladih v slovenskih in dvojezičnih šolah v Italiji je torej letos 4.290. Prišteti pa bi jim bilo treba še tiste, ki obiskujejo vsaj tečaje slovenščine v krajih, kjer še vedno ni slovenskega ali dvojezičnega šolstva.

SPOMINI PROF. JANEZA ARNEŽA

Prof. Janez Arnež (roj. 1923 v Ljubljani), ki se je leta 1993 vrnil v rojstno mesto po 50 letih življenja na tujem, največ v New Yorku, je v domovino prenesel iz ZDA tudi ustanovo Studia Slovenica. S prijatelji jo je osnoval leta 1958 kot založbo strokovnih del o slovenskih vprašanjih pretežno v angleščini. S tem delom je nadaljeval tudi v Ljubljani, kjer pa si je največji spomenik postavil s knjižnico in arhivom zdomskega tiska in dokumentov, ki nimata para v Sloveniji, za katero predstavljata izredno bogastvo. Nameščena sta v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu.

Prof. Arnež je pri Družini izdal knjigo spominov *Drobci minljivosti*. Poleg osebnih doživetij pred vojno v Ljubljani, med vojno v Trstu in po vojni po svetu ter spet doma nam avtor z mnogimi podrobnostmi in podatki slika podobo povojne emigracije, kot rdeča nit pa se vije njegovo zbiranje tiska in reševanje arhivov.

ODLIKOVANA BERT PRIBAC IN MARJAN TERPIN

Istrski književnik in publicist Bert Pribac, ki je v letih 1959–2000 živel in ustvarjal v Avstraliji, je prejel Red za zasluge od slovenskega predsednika Danila Türka zaradi prizadevanj za uveljavljanje slovenske istrske kulture in prispevka k premoščanju slovenske politične razdvojenosti.

Goriški politični in prosvetni delavec Marjan Terpin pa je prejel Nagrade Mestne občine Nova Gorica »za dolgoletno delovanje v slovenskih prosvetnih in političnih organizacijah v Italiji ter nenehno skrb za uveljavljanje slovenske besede in pravic Slovencev izven matične domovine«.

47. SEMINAR ZA SLOVENSKE ŠOLNIKE

Slavnostni govornik na uvodnem srečanju 47. jesenskega seminarja za slovenske šolnike v Italiji, ki je bil 4. septembra v Gorici, je bil pisatelj Tone Partljič. Spregovoril je o Primorcih v Mariboru med obema vojnama.

Knjige

Milan Gregorič **Vstani Slovenija** Mladika, Trst 2012

Milan Gregorič je v našem prostoru znan in cenjen publicist. Več njegovih del je izšlo pri tržaški Mladiki: leta 2005 knjiga Ljudje mojega časa, leta 2006 Razpotja, izbire, spopadi, leta 2007 Koper-Trst, večna tekmeča, leta 2001 Moj dom. Letos pa je ista založba objavila njegovo knjigo Vstani Slovenija. To je sicer že deseta Gregoričeva knjiga.

Na zavihku platnice beremo, da je v njej avtor »predstavil kritično analizo vzrokov, ki so po dveh desetletjih samostojne države pripeljali Slovenijo v globoko gospodarsko, politično in moralno krizo«. Knjiga je torej še kako aktualna, in čeprav je izšla pri zamejski založbi, je vzbudila zanimanje tudi v Sloveniji.

Sam naslov knjige, Vstani Slovenija, se utegne zdeti retorichen, a če ga povežemo s podnaslovom, Iz zahtovnosti tranzicije v nove čase, dobi dopolnjena poved konkreten pomen. Avtor ne skriva svojega zornega kota, ampak že v uvodu napove, da »je knjiga predvsem kritika delovanja tranzicijske levice, ki je objestno zagospodarila nad slovenskim narodom in slovensko družbo, najprej prvega pol stoletja prek nasilja revolucije in potem še poldrugo desetletje v tranziciji s pomočjo ključnih vzvodov družbene moči, ki jih je prinesla s seboj od prej«. In ker je njegovo življenjsko vodilo, da mora biti pravi človek vedno na strani odrinjenih, obravnava predvsem tiste tematike, iz katerih je razvidno, da se je zapostavljanje »drugače mislečih« nadaljevalo tudi v zadnjih dvajsetih letih, ko je bilo enoumje uradno odpravljen.

Najprej vzame v pretres odnos do preteklosti. Utemeljuje, da revidiranje zgodovine ni nikakršno kriminalno početje, temveč dograjevanje že znanega. V okviru te teme je najbolj prepričljiv v poglavju z naslovom TIGR kot slaba vest slovenske levice, v katerem spregovori o krivičnem obravnavanju TIGR-a in tigrovcev v vojnem in povojnem obdobju.

Drugi razdelek ima naslov Veliki zgodovinski rop in obravnava oškodovanja družbenega premoženja. Ta tema je v Sloveniji posebno žgoča in aktualna, Gregorič pa ji sledi od začetkov divjega lastnjenja preko raznih sfer, stečajev in menedžerskih prevzemov vse do sesutja podjetij. Ker je avtor diplomirani ekonomist, ima njegovo obravnavanje gospodarskega propadanja posebno težo.

Eden od najzanimivejših razdelkov v knjigi je Kristjani, Cerkev, družba in politika. Zgovorni so že naslovi nekaterih poglavij tega razdelka: Nestrpnost do Cerkev kot slovenski nacionalni šport; Izgubljena priložnost soustvarjanja družbenega projekta na osnovi dveh svetovnih nazorov, dveh etik, dveh eshatologij; Cerkevno šolstvo in pluralnost družbe itn. Posebno pozornost je Gregorič izkazal pri-

morski Cerkvi, opisal njene hude preizkušnje pod fašizmom in njena prizadevanja po vojni, ko sta prav v primorski Sloveniji začela izhajati verski list Družina in revija Ognjišče ter je začela delovati Škofijska gimnazija v Vipavi. Po Gregoričevem mnenju je to prispevalo »pomemben delež tudi k pluralizaciji slovenske družbe«. V sklepnem razmišljanju pa skrušeno ugotavlja: »O dejstvih, predvsem dosežkih primorske Cerkev, se v laični javnosti malo ve, malo piše v dnevnem in periodičnem tisku in malo omenja ... Kot da gre za obrobne stvari, nevredne večje pozornosti«.

Medijsko pristranskost je posebej obdelal v razdelku Boj za obvladovanje medijev.

To je samo nekaj izsekov iz Gregoričeve knjige Vstani, Slovenija, ki vsebuje še mnogo drugih kritičnih opazanj in tudi dražljivih vsebin (npr. v razdelkih Novi črni madeži na slovenski demokraciji in Vsi naši predsedniki). Posebnost Gregoričeve knjige je avtorjeva osebna prizadetost pri ugotavljanju pomanjkljivosti slovenske družbe, njegovo iskanje resnice in odsotnost sovraštva. To je v spremni besedi zelo lepo podčrtal Saša Martelanc, zato je primerno, da zaključimo z njegovimi besedami: »Bralec bo že ob preletu kazala ugotovil, da gre za dokaj kritično analiziranje slovenskega političnega polja takorekoč čez vseh tristo šestdeset stopinj. Naslovi in podnaslovi jasno nakazujejo tudi zelo težke in delikatne teme. A šele iz podrobnejšega branja bo razvidno, da je kritika kljub pogosti ostrini ne le kultivirana, marveč predvsem brez sovražnih čustev.«

Marija Cenda

Za smeh in dobro voljo

»Kaj, pri tistem mazaču ste bili? Prepričan sem, da vam je svetoval veliko neumnost,« reče zdravnik pacientki.

»K vam me je napotil.«

»Gospodična, s kom in pri kom spite, ni moja zadeva. Toda pri meni ne boste spali,« se profesor huduje nad učenko, ki dremlje med njegovim predavanjem.

»Ali misliš, da je neumnost lahko vzrok za ločitev?« vpraša Nada prijateljico.

»Tega ne vem. Vem pa, da je lahko vzrok za poroko.«

»Jožko, kaj se zgodi z železom, ki je dlje časa na vlažnem zraku?«

»Zarjavi.«

»Kaj pa se zgodi z zlatom?«

»Ukradejo ga.«

»Za božjo voljo, kaj pa ti je, da si tako slab videti?« zaskrbljen vpraša prvi bacil tovariša.

»Bolan sem.«

»In kaj imaš?«

»Penicilin.«

»No, dragi, ti je bilo jajce všeč?« vpraša žena moža in pridra: »Našla sem ga na igrišču za golf.«

»Imaš več kot sto knjig, nimaš pa knjižne police. Kako to?«

»Čisto preprosto: knjige si lahko izposodiš. Kdo pa ti bo posodil knjižno polico?«

Reven kravji pastir je ob delavnikih in ob nedeljah zmeraj enako oblečen. Nekdo ga ozmerja: »Pri tebi se nikoli ne vidi, ali je nedelja ali je delavnik!«

Pastir odvrne: »Bolj natančno moraš pogledati. Ob nedeljah imam za klobukom šojino pero, ob delavnikih pa kokošje!«

Deklica se z učiteljem pogovarja o kitih. Učitelj ji razlaga, kako je nemogoče, da bi kit pogoltnil človeka, saj ima glede na svojo velikost zelo majhno grlo.

Deklica ponavlja, da je kit pogoltnil Jona, učitelj pa, da je to nemogoče.

»Ko bom prišla v nebesa, bom vprašala Jona,« pravi.

»Kaj pa, če je Jona končal v peklu?« vpraša učitelj.

»Potem ga pa ti vprašaj!«

»Moja žena ima tri noge,« pravi Evgen.

»Kaj govoriš?« pravi sosed. »To je nemogoče!«

»Pa je mogoče! Ima dve lepi nogici, s katerima hodi, in eno veliko nogo, na kateri živi!«

Erika vpraša prijateljico Heleno: »Ali si se res zaljubila na prvi pogled?«

»Res, tako prihraniš veliko časa!«

Učiteljica vpraša: »Ali zna kdo od vas poleg stekla naštetati še kakšen predmet, ki je prozoren?«

Dominik dvigne roko: »Luknja v ključavnici.«

Pri verouku katehet govori o desetih Božjih zapovedih. Ko otrokom razloži, kaj pomeni zapoved 'spoštuj očeta in mater', vpraša: »Ali obstaja zapoved, ki nam govori, kako naj se obnašamo do bratov in sester?«

Takrat deček iz skupine (najstarejši med otroki v družini), odgovori kot iz topa: »Ne ubijaj!«

LISTNICA UPRAVE

DAROVI V TISKOVNI SKLAD:

Marilka in Danijel Čotar – 10,00 €; Jože Strgar – 15,00 €.

Vsem darovalcem se iskreno zahvaljujemo.

Za izpolnitev zbirke nujno iščemo Zbornik Draga 1979 (šapirografiran s platnicami modre barve).

Priporočene knjige PRI MLADIKI

22,00 €

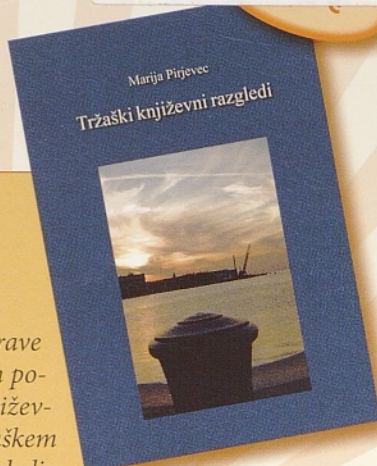

MILAN GREGORIČ VSTANI SLOVENIJA

Nova knjiga Milana Gregoriča prinaša zgodbo o tem, kako se je slovenska družba začela gospodarsko, politično in moralno razkrajati in hkrati nastavlja ogledalo glavnim akterjem slovenske politične scene.

MARIJA PIJEVEC TRŽAŠKI KNJIŽEVNI RAZGLEDI

Zbrani eseji in razprave nam omogočijo širok in poglobljen pogled na književno ustvarjanje na Tržaškem in v njegovem širšem zaledju.

22,00 €

MAJDA ARTAČ MOZAIK V KOVČKU

Knjiga je nekakšen romaneskni mozaik, v katerem se prepletajo prozne in pesniške, esejistične in naravne prvine. V tem domišljijem prostoru zaživijo svoje individualno življenje ilustracije Jasne Merku.

28,00 €

M. JUREN, P. PIZZAMUS IN N. PERSEGATI POZABLJENI KRAS Ofenzive v jeseni 1916

Vodnik po prizoriščih bojev na goriškem Krasu. Predstavljeno je delovanje italijanske in avstro-ogrske vojske tudi z izvirnim fotografskim in kartografskim gradivom.